

Рк Т52
164

ЛІТОПИС БОЙКІВЩИНИ

Записки присвячені дослідям історії, культури й побуту бойківського племенн.

Адреса Редакції й Адміністрації: Самбір, вулиця Тиха ч. 1.

З М І С Т:

	Стор.
ЯРОСЛАВ ПАСТЕРНАК: Шнурова могила в Кульчицях	1
Др. ВОЛОДИМИР КОБІЛЬНИК: З археології Бойківщини	4
Мір. ЯРОСЛАВ РУДНИЦЬКИЙ: З фонетики бойківського говору	6
о. РОМАН ЛУКАНЬ Ч. С. В. В.: Дрогобицькі українці в краківськiм університеті в XV. і XVI. віках	10
Др. ФРАНЦ КОКОВСЬКИЙ: Бойківські назвища	11
ЯРОСЛАВ ФАЛЬКОВСКИ: З етнографічної збірки музею „Бойківщина“	12
Др. ВОЛОДИМИР КОБІЛЬНИК: Матеріальна культура села Жукотина, турчанського повіту	15
MISCELLANEA	67
РЕЦЕНЗІЇ	69
НОВИНКИ	72
о. ЮРІЙ КМІТ. Словник бойківського говору ч. V.	

10342 КРАТКИЙ ПАСПОРТ КНИЖИ +6

№ Т52 164 Изд. № 2626403

Автор _____

Название Литература Байкивщины.
Ч. 7.

Место, год издания Самбір, 1936.

Кол-во стр. 74С67-76, [1]с. ил.

- " - стр. листов _____

- " - иллюстраций 1арх. ил.

- " - карт _____

- " - схем _____

Том _____ часть 7 вып. _____

Котировка _____

Примечание:
28. 11. 91.

[Signature]

Т 52
164

ЛІТОПИС БОЙКІВЩИНИ

Записки присвячені дослідям історії, культури й побуту
бойківського племені.

Адреса Редакції й Адміністрації: Самбір, вулиця Тиха ч. 1.

ЯРОСЛАВ ПАСТЕРНАК.

Шнурова могила в Кульчицях.

2626703ч

На пропозицію др. В. Кобільника, кустоса музею „Бойківщина“ в Самборі, розкопав я ще 14. VII. 1933. р. одну доісторичну могилу в Кульчицях шляхотських для археологічного відділу цього-ж музею. Тепер хочу поділитися вислідом цих розкопів з читачами „Літопису Бойківщини“.

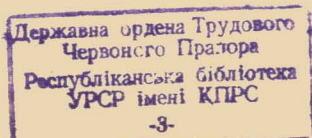
Згадана могила, ще досить добре збережена, находилася разом з кількома іншими в густому лісі, біля „війтової гори“. Висока була 1 метр, промір виносив 25 м.

Верхню частину насипу творила 45 см. груба верства жовтої глини, добутої при сипанню могили зпід верхнього, темнішого гумусу. У спідній її частині були по цілій могилі порозкидані дрібні вуглики.

Під сподом показалася 50—55 см. груба верства насипу з темного гумусу, перемішаного із жовтою глиною та дрібними черепками. На її поверхні було кілька розкинутих черепків, а при південнозахіднім краю могили найшлося у тій-же глибині мале огнище, біля пів метра у промірі, з дрібними вугликами й попелом.

У глибині 97 см. від верху могили показався первісний терен і в нього вкопана, пів метра глибока, гробова яма, яку ледви трохи можна було розпізнати, бо була вкопана лиш у чорнозем, не досягаючи дном лессу.

На верху засипаної гробової ями лежала боком ціла, очевидно сильно потріскана, глиняна посудина. Це пугар, якого

дно рівне, досить широке, спідня частина майже півкулиста, а горішня циліндрична, верхом легко розхилена (лійковата). Він ліплений вільноруч з нечищеної глини, слабо та неодна-

Шнуровий пугар з могили у Кульчицях, пов. Самбір.

Schnurkeramischer Becher aus dem Hügelgrab in Kulczyci, Kr. Sambor.

ково випалений, тому краска стін зовні брудно-сіра з жовтаво-цеглястими плямами; на слідній частині сліди обкопчення. Шийка прикрашена 10 поземими рядками шнуркового орнаменту, розложеного рівномірно по цілій її поверхні. Плечі долішньої, випуклої частини пугара прикрашені кругом одним рядком плитких ямочок, яких форма нагадує латинську букву D. Їх рівне дно вказує на те, що це не нігтевий орнамент, лишень відтиски якогось півокруглого, рівно втятого патичка. Розміри пугара: ціла висота 104 мм., зокрема висота споду 48 мм., шийки 56 мм., промір дна 52 мм., черевця 78×82 мм., отвору шийки 95 мм., grubinь стінок 4—6 мм.

Біля пугара лежала частина дна більшої кулистої амфори, що виглядала неначе плитка мисочка о промірі 70 мм., і може його первісно накривала. Робота ручна, з такого самого матеріалу, що й пугар, краска з обох боків жовтаво-попелята.

Попри дно лежало одно вушко з цієї-ж амфори з двома подовжніми рівчиками на всю його довжину; їх ширина

6—7 мм., глибина 3—4 мм. Довжина вушка 40 мм., ширина 28 мм., промір дірки в ньому 8 мм.

У глибині 35 см. під пугаром лежав 23 мм. довгий а 18 мм. широкий крем'яний ніжик з відщипку трапезового в перекрою, якого робочий бік був підострюваний дрібною ретушою.

Дно гробової ями було на 11—15 мм. під цим ножиком, але на ньому не найшовся жаден слід із самого небіжчика, бо його вспіли вже розісти за той час гумусові кваси.

Черепки, що найшлися у насипі могили, походять з кількох посудин і є їх понад 60 різної величини. Між ними є замітніший:

1. Фрагмент більшого тасьмового вуха з трьома подовжніми рядками шнуркового орнаменту,
2. Фрагмент меншого, жолобковато вздовж вгнутого вушка, прикрашеного у цім жолобку трьома дрібнішими плитками жолобками,
3. Фрагмент 35 мм. високого, стоячого вінця якоїсь посудини із слабо зазначеним плястичним реберцем вполовині висоти,
4. Фрагмент 20 мм. високого, легко розхиленого вінця без жадних прикрас,
5. два фрагменти стоячого, біля 40 мм. високого вінця з легко розхиленим, неначе скісно до середини стятим краєм, та з рядком приблизно трикутних відтисків якоїсь загостреної кістки,
6. Фрагмент дна більшої посудини.

Весь інвентар цієї могили вказує на її безсумнівну приналежність до культури так зв. шнурової кераміки, якої нарід займав більшу частину східньої Галичини та південної Волині під сам кінець кам'яної доби та на початку бронзової доби, тоб-то на переломі III/II тисячліття до Хр.

У віддалі 50 метрів на південний схід від описаної могили розкопав я слідуячого дня другу, зовсім подібно зроблену, але значно меншу й вже далеко біднішу. У її насипі було лиш кілька черепків, трохи вугликів, а під ним дуже невиразні обриси знов порожньої гробової ями; вона також не була вкопана аж у жовту глину, й тому засип її майже не різнився від нерушених стін.

Ein schnurkeramischer Hügelgrab in Kulczyci

von Jaroslav Pasternak (Lwów).

In einem Walde neben der Ortschaft Kulczyci szlachočki (Kr. Sambor, Galizien) befindet sich eine Gruppe von alten Grabhügeln, von welchen im Sommer 1933 von mir zwei erforscht wurden. Beide bargen in sich Skelettgräber, deren Skelette aber von Humussäuren schon spurlos zerlegt wurden.

Der grössere von ihnen, 25 m breit und kaum 1 m hoch, enthielt dazu einen ganzen irdenen, 104 mm hohen Becher mit Schnurverzierung, den Bodenteil von einer grösseren Amphora, der vielleicht als Schüsselchen in den Grab gelegt wurde, ein Feuersteinmesser und im Hügelaufschutt gegen 60 kleine Scherben von einigen schnurverzierten Gefässen.

Der andere, bedeutend kleiner, enthielt nur einige schnurkeramische Scherben im Hügelaufschutt.

Sämtliches Material wird im ukrainischen Bojkiwyszczyna-Museum in Sambor aufbewahrt.

Др. ВОЛОДИМИР КОБІЛЬНИК.

З археології Бойківщини.

VII. виказ пам'яток, від вересня 1935. до січня 1936. р.

Пов. Добромиль.

* **Городище.** Назва вказує, що там було городище в княжій добі.

Пов. Долина.

* **Велдіж.** Гора „Городище“ зі слідами укріплень.

* **Вишків.** Гора „Городище“.

* **Демня.** Сліди городища „Болохів“.

* **Мізунь.** На границі з Княжолукою городище з видними досі ровами.

* **Надіїв.** Нива „Загородище“ зі слідами земляних укріплень та „Могилки“.

* **Нинів долишній.** Нива „Городище“, а на пасовиську вали у чотирикутник.

* **Новоселиця.** Сліди городища на горі над берегом Мізуньки, за народньою традицією, колись оборонний замок. (A. Stupnicki: Galicya pod względem topogr. — histor., 1869—75).

- * **Перегінсько.** Біля двора городище з валами, на полонині „Божище“, сліди доісторичного селища.
- * **Сенечів.** Ліс „Городище“.
- * **Туря.** Виорано на полі кремінне вістря на спис 17×7 у формі листка (Муз. „Верховина“).

Пов. Дрогобич.

- * **Більче.** Частина села називається „Городище“; є там вали на височині. (Wiadomości archeolog., X., 1929, 268).
- * **Борислав.** Гора „Городище“ зі слідами давнього городища.
- * **Гаї нижні.** При дорозі до Бригідав городище.
- * **Горуцко.** Поле „Городище“.
- * **Доброгостів.** В лісі городище.
- * **Довге.** На полі „Городок“ сліди давнього гóроду та могилок; інші могилки на посовиську „майдан“.
- * **Дрогобич.** На границі з Деражицями городище зі слідами давнього гóроду.
- * **Лішня.** На „Валиськах“ сліди валів гóроду „Сарина“, де виорюють золоті речі.
- * **Мразниця.** У лісі „Городище“ сліди давнього гóроду.
- * **Раделич.** Серед луки „Городище“ сліди давніх укріплень; за короля Данила мала там бути мадярська оселя.
- * **Слонсько.** У лісі „Валиська“ сліди давніх валів, а у лісі „Баба“ стояла колись камяна „плищовата баба“.
- * **Трускавець** На горі „Манастир“ найшли нагрудний бронзовий хрест—енколпiон княжої доби.

Пов. Самбір.

Котованя: 1). 2 кремінні сокирки, 2). 3 кремінні товчки, 3). 142 кремінних скробачів, 4). 1 кремінне долото, 5). 3 кремінні ядрища, 6). 2 кремінні стрілки, 7). 2 кремінні пилки, 8). кремінний серп, 9). 16 кремінних сверликів, 10). 1 ядрище з обсидіану, 11). 4 скробачів з обсидіану, 12). 6 фрагментів різних кремінних знарядів. (Муз. Бой.)

Городище. На полі „Могилка“ (на катастральній мапі „Широке“ доісторичня могила.

Ступниця.

Неоліт: 1). 3 кремінні скробачі,

Княжа доба: 1). Мідяний перстень, 2). 4 залізні ножки, 3) 2 залізні цвяхи, 4) 2 дна посудин зі знаками, та багато кераміки з княжої доби. (Муз. Бой.).

Увага: Позичії, означені зіркою, завдячуємо ввічливості дра Ярослава Пастернака, директора Музею Н. Т. ім. Ш. у Львові, який згодився стало доповнювати цю рубрику відомостями зі своєї картотеки.

У зв'язку з акцією, яку задумує перевести в найближчому часі „Комісія старої історії України“ при Історичній Секції Н. Т. ім. Ш., дотично інвентаризації пам'яток нашої княжої доби, просимо наших ВП. Читачів перевірити по змозі на місці, подані тут деякі за старими записами А. Шнайдера, короткі відомости про городища, а саме: чи лишилися ще сліди по них сьогодні у виді валів, ровів, гробів та різних дрібних нахідок. Надіслані нам такі доповнення радо використаємо на цьому місці.

Мгр. ЯРОСЛАВ РУДНИЦЬКИЙ.

З фонетики бойківського говору.

Вчасі моєї наукової прогульки по Бойківщині (Турчанщина, Стрийщина) за топографічними матеріалами влітку 1935. р. я занотував принагідно декілька цікавіших явищ головню щодо зовнішньої фонетики (fonetyka międzywygazowa). Тому, що досьогочасні праці з ділянки бойківського діалекту¹⁾ або не узгляднують зовсім цих явищ, або ілюструють їх іншими прикладами, як ті, що в мене під рукою, з другого-ж боку тому, що ці явища дуже прикметні для бойківського говору, хочу на цьому місці навести декілька наймаркантніших нотаток.

1) S a n d h i (зовнішне)²⁾: поголоснення безголосих (u-dźwięcznienie bezdźwięcznych) приголосівок у визвучі

а) перед голосівками: у н а з і ще н и м á (у нас іще нема)—Зубриця; ц ы л у н ь і д ж ь и д é (цілу ніч іде)—Красне; д е з ь ь і н д е (десь інде) — Завадка; у н á з о д е (у нас оде)—Багновата; С м о ж ь á н ь ц ь к и й л ь і з о ! (Сможан-

¹⁾ Пор. З. Рабій: Dialekt Wojków — Sprawozdania PAU TXXXVII, Nr. 6 і Др. А. Княжинський: Межі Бойківщини—Літ. Бойк. I, Самбір 1931.

²⁾ Про межі цього явища на українському мовному терені гл. проф. І. Зілинський: Так зване sandhi в українській мові — Symbolae in honorem Rozwadowski, T II, Краків 1928 та його-ж: Opis fonetyczny języka ukraińskiego — Краків 1932, стор. 123 і д.

ський ліс, о!)—Красне; Пилáть сьа та́г утьи́шив (Пилат ся так утішив) — Багновата, і ін.

б) перед піввідкритими: йа́г йе́м був (як ем був)—Багновата; побідж не́йі го́ра Во́вчье (побіч неї гора Вовче) — Риків; ни́дж но́во́го (нич нового) — Багновата; підж ма́ле́йка (піч малейка) — там-же; йа́г мі́сяць кра́сен) — там-же; бо́ йа́г йе́ сучья́ (бо як е сучья) — там-же; ви́льа́д ми́ні (велят мені) — там-же; також: ни́ пе́редж мо́сьа (не перечмося) — там-же.

в) перед [в] маємо вагання, отже побіч: и́дуд во́з о́ве (ідут возове) — Багновата, ма́ти ме́мо: о́нди в́же ха́т ви́нно (онде вже хат видно) — Зубриця.³⁾

г) в усіх інших випадках в основі підтверджується правило: кінцева голосова приголосівка приподібнюється щодо голосовости наступній голосовій приголосівці й навпаки, безголоса визвучна стає голосовою перед наступною голосовою в назвучі, головно коли йде про прийменникові проклітики, нпр.: с Кра́сно́го в Смо́жу (з Красного в Сможу) — Багновата; с Ско́льо́го (з Сколього)—там-же; пі́т Сто́до́ло́в (під Стодолою) — назва поля, там-же; а́ш по́тьім До́вге (аж потім Довге — село) — Зубриця; б́ри́знула крówця́ и́спі́т по́йа́ска (з колядки... ізпід пояска) — Багновата; та́к сьа ста́ло, йа́г Го́спо́ть ка́зав (. як Господь казав) — там-же; і навпаки: йа́г га́дьу́га (як гадюка)—Турка; и́дуд зо́ро́ві (ідіт здорові) — Лавочне; йдуд жи́ди́ лавечька́ми, Христа́ видуд бо́ло́та́ми (ідут жиди... ведут болотами) — Багновата; зьлі́сьньні на́з га́ба́ют (нас габають = нас нападають) —

³⁾ Явищ під а) б) в) на схід від Турчанщини, нпр. в с. Сможа, Тухолька, Хітар, Кальне, Лавочне не зустрічав. За інформаціями тов. М. Парипи явища під а) розповсюджені в селах: Камінка й Ілемня (Долинщина). Далі на схід, нпр. в Микуличині (Гуцульщина) ці явища доволі рідкі; я занотував тільки: бра́д ро́бит (брат робить), та́мти́х рі́к (тамтих рік, років); пор. теж у проф. Янова приклади з с. Голови (Гуцульщина) в праці: *Z fonetyki gwar huculskich — Symbolae in hon. Rozwadowski, T II, Краків 1928, стор. 289.*

там-же; рі́г д^ісь то́му (рік десь тому) — там-же; йа́г да́вно хова́ли (як да́вно хова́ли)—там-же; ди́зь д^ів? (десь дів = де ти подів?) — Красне і т. д.

2) Група [г+н] переходить у зовнішній фонетиці, подібно як і у внутрішній, в [нн], тобто довге [н]; отже побіч таких прикладів, як: Во́ло са́нник (Волосатник, потік) —Бориня, магімемо такі, як: с Кри́ньт^яна Ма́йд^ана (з Кринтят на Майдан; Кринтята, Майдан, місцевини)—Зубриця; па́нич^ь са́мі ни б^удун не́сти (паніч самі не будуть нести)—Багновата; Оси́фа́н на́йм^енши́й (Осифат найменший, роз. син)—там-же; ль^уди́ с^я бо́я́на́ на Іля́ ро́біти (люди ся боят на Іля робити) —Риків; ту буд^ун но́ч^ьува́ти (ту будуть почувати, роз. вівці)—Завадка; п^йа-де́сь а́н ну́ме́рів (пятьдесять номерів)—Мита й ін.

Те саме діється з групою [д+н]; вона, як у внутрішній так і в зовнішній фонетиці переходить в [нн], тобто довге [н], нпр. побіч: з^ь ві́т та́м ви́нно Льво́ва (видно Львова) —Красне; пиридо́ньн^ьом (передодньом, досвіта) — Багновата¹⁾ маємо такі приклади, як: ві́н не́йі (від неї)-Багновата; ві́н на́с (від нас)—там-же.

3) Група [ль+н] переходить в [нн], тобто довге [н]; прикладів на зовнішню фонетику в мене брак. На внутрішню, до прикладів поданих у проф. Зілинського (Opis... стор. 127) додаю: Йі́нники (Ільник, назва села), Кі́ч^ьєра́ Йі́нни-ч^ьа́н^ьцька (Kiczera Inicka, гора там-же), до́йі́нник (до-ільник, пастушок, що доїть увечері вівці) — Завадка; Кру-ші́нни́цьа (Крушельниця, назва села)—Зубриця.

4) Група [д+м] переходить в [мм], тобто довге [м], приклади з зовнішньої фонетики в мене такі: Пі́мменч^ів (Підменчів, назва поля) — Багновата; ві́м Ме́нч^ола́ (від Менчола, назва гори) — там-же; ві́м Мо́хна́цького́ (від Мохнатського)—Красне.

5) Група [г+л] переходить в [лл], тобто довге [л]; приклади для зовнішньої фонетики: ді́сь а́ль л^ьі́т (десять літ)

¹⁾ Інші приклади на внутрішню фонетику в цій групі гл. проф. Зілинський: Opis .. стор. 127; др. Рабівна ор. cit., стор. 19 та. др. Княжинський ор. cit. стор. 30.

—Красне; п'яль ль іт (пять літ)—Яблонів. Більше прикладів на зміну групи [д+л] в [лл]—довге [л]: внутрішня фонетика: Пу́ллин || Пудлин (назва поля)—Багновата; Ду́льлята (Дудлята, присілок Головська) — Зубриця; приклади для зовнішньої фонетики: Наллушкóм (Надлужком, назва поля) — Завадка; Пільльщи́ни (Підліщини, назва поля) —Яблонів; ге то́то піль ль ісом (ге тото під лісом) — Завадка; пональ ль іс (понад ліс) — Красне і ін.

6) Наприкінці відмітимо великий вплив палятальної приголосівки на попередню. Він цікавий головню там, де [і] з давнього [о] паляталізує в закритому складі приголосівку. До великого числа прикладів у проф. Зілинського (Оріс... стор. 138) додамо: внутрішня фонетика: Рóсьтьи́чки (Розти́чки, поле в Хітарі)—Хітар; Зьньі́с (Зноза, назва поля) — Росохач; Прісьльі́п (Присліп, з Прислопа, назва гори) —там-же; кісьтья́ (як снопів'я, йавірь'я і ін. дуже часта в цих околицях колективна форма замість множинної, кости)—Багновата; Красне, але в Кра́сьнім; Ма́тьків (Матків, село) і ін. Зовнішня фонетика: над'ї́хав біскуп (над'їхав біскуп)—Зубриця; сь Кіндрáтова (з Кіндратова, село)—Зубриця; сь Сьхінни́ці (зі Східниці, село)—там-же; и сь кін'ми (із кін'ми)—Хітар; й а Пилáть сь а та́ утьі́шив (а Пилат ся так утішив)—Багновата й ін.

* * *

Цих кільканадцять принагідних нотаток ніяк не вичерпують великого багатства групових фонетичних модифікацій бойківського говору. Публікуючи їх, ми хочемо тільки звернути на них більшу увагу наших бойкологів, може хтось присвятить їм окрему працю; хай тоді наші скромні спостереження служать йому, як доповняльний матеріал.

Дрогобицькі українці в краківському університеті в XV. і XVI. віках.

Українська Бойківщина, особливо місто Дрогобич, може поувеличатися, що в XV. і XVI. віках видало великих і славних своїх синів і громадян. Визначне місце між ними займає: Юрко Дрогобич, український письменник і вчений, родом із Дрогобича. Про життя його мало нам відомо. Знаємо лише, що вчився в Римі, де добув ступінь магістра й там видав 1483. року книжку, в латинській мові, п. н.: *Iudicium prenosticon Magistri Georgii Drogobicz de Russia.* (Roma. 1483). Це була перша друкована книжка українського автора. Донині збереглася та книжка Юрка Дрогобича лише в однім примірнику.—Покінчивши студії в Римі, Юрко Дрогобич 1488. року може й раніше, став професором у краківському університеті. Він мабуть перший українець, що був професором у тім університеті. — Небаром він став професором і ректором в університеті в Болонії (в Італії). Вмер 1494. року.— Історики українського письменства ще не звернули своєї уваги на того визначного нашого вченого й українського автора першої друкованої книжки. В нашій мові присвятив йому свої стрічки сучасний український історик, В. (ячеслав) З. (аїкин), у своїй статті п. н.: Галичанин Юрій Дрогобич. Український учений XV. століття, автор нашої першої печатаної книжки, та західна культура на Україні в тім часі“, в „Нов—ій Зор—і“, Рік IV. Львів, 8. грудня 1929., Ч. 91. (294), 6. стор.— Коротеньку згадку про Юрка Дрогобича маємо теж у недавно виданім творі: „Українська Загальна Енциклопедія. Том перший. А — Ж. Львів—Станиславів—Коломия. [1930—1931]., 1151. колюмна, sub voce. Каталог книжок Людовика Rosenthal-a (München (Bayern), Katalog 164. — Incunabula Wiegendrucke bis 1500), подаючи на 24.—26. стор. спис рідких римських видань (1467—1500 р.), про книжку Юрка Дрогобича не згадує.

Про інших українців із Дрогобича, що вчилися в краківському університеті, знаємо з книжки: „Statuta nec non Liber

promotionum philosophorum ordinis in Universitate Studiorum Jagellonica ab anno 1402 ad an. 1849. edidit Josephus Muczowski Bibliographiae Prof. et Bibliothecae Universitatis Praefectus. Cracoviae 1849.“ I так:

1473. p. „in decanatu Mgri Jacobi de Boxicze“..., „ad gradum baccalariatus promot—us“... „Thom. de Drohobicz.“ (76 стор.).

1478. p. „in decanatu prefati Maystri Nicolai de Staw etc.“, post festa Natiuitatis Domini, ad gradum mayesterii... promot—us: „Thom. de Dro[h]obycz“. 83 (стор.).

1536. p. „in decanatu Mgri Barthomei de Ponte Regio, ad gradum baccalaureatus... promot—us: „Andr. de Drohobysch (193. стор.).

1562. p. „in decanatu primo Mgri Martini Raciasz... ad lauream baccalaureatus promot = us: „Simon Drohobycz“ (202. стор.).

1594. p. „decano Magistro Stanislao Batcouio,... rite examinat—us primaeque laurae insignibus ordinat=us: „Jacobus Pauli Pisteris Drohobic (sac.)“. (244. ст).

Добромилъ 28. VIII. 1931.

Др. ФРАНЦ КОКОВСЬКИЙ.

Бойківські назвища.

У списку бережанських бурмістрів (advocatus) та лавників (scabinus iuratus) стрінув я такі назвища:

- а) 1627 і 1628 Михола Бойкович, міський лавник.
- б) 1641 Андрій Бойкович, міський лавник.
- в) 1653 — 1656 Андрій Бойкович, міський лавник, а в 1657—1660 і 1664—1680 міський бурмістер.

Зветься він в актах також Андрій Бойко, шевський цеховий старшина (sechmistrz).

г) 1664—1666 і 1677—1680 Антін Бойкович, міський лавник, а відтак у 1680—1683 міський бурмістер.

д) Із Бойків походив мабуть теж міський бурмістер у 1721—1723 рр. Василь Самборський. Зо списку назвищ бережанських міщан видно, що вони в XVI. ст. не мали ще родових назвищ. У списках зазначається їх по іме-

ні та занятті, походженні, або по якійсь спеціальній прикметі. І так є в списку Федір з Більська, Христофор з Потутор т. і. Напочатку XVII. віку творяться родові назвища й у записках читаємо вже: Федір Збільський, Христофор Потуторський т. і. Правдоподібно так само повстало назвище Самборський.

У книгах суду економічної резиденції в Конюхах, пов. Бережани, є записка з 27. квітня 1762. р. про суд над Тимком Матвійовим за вбивство О л е к с и Б о й к а.

ЯН ФАЛЬКОВСКИ.

З етнографічної збірки музею „Бойківщина“.

Загально є знані нпр. гуцульські раваші ¹⁾, якими нотовано обрахунки з удою на полонинах, та при лісових роботах. Звичайним способом є витинання карбів на дереві (на відповіднім дрючку), або завязування гудзів на шнурках. Це річ конечна для неграмотної людини, якій карбування заступає письмо. Якщо карби на дереві є записками для двох осіб, то такий дрючок зі знаками розтинають поздовж на дві часті, які задержують у себе обі заінтересовані особи. Такого карбованого запису підробити вже не дасться. Цього рода дрючки, ділені на дві часті, стрічається передусім у скотарській господарці, та уживають їх в інших цілях. У різних цілях уживають досі карбів, витятих на деревяних дрючках, як нпр. до записування вплачених податків та відроблених днів праці. На цьому місці описую три такі „накарбовані“ записки з етнографічної збірки музею „Бойківщина“ в Самборі. ²⁾

Ч. 2091. Потік — Великий, пов. Ст. Самбір. Дрючок цей знайдено в церкві в Потоці Великій; згідно з одержаними інформаціями вживано його до записування вплачених скарбових податків.

¹⁾ Дрючки з витягими різними знаками, що означають поодинокі числа.

Гринченко: Слов. укр. яз. Т. IV. ст. 1. раваш, ша, м.—реваш.

²⁾ Ця стаття започатковує оголошення у формі дрібних записок різних предметів з обсягу матеріальної культури, що має на цілі публікацію різних предметів зі збірки музею „Бойківщина“ в Самборі.

Дрючок довгий на 205:3 см., о пересічнім промірі 3:5 см., окорований, вигладжений, в своїй передній частині стятий. (Рис. 1 а, поперечній перекрій). На цьому дрючку находяться карби чотирьох родів. Перші з них—це карби прямокутні, які находяться на передній вигладженій поверхні дрючка. Другі карби зачинаються на горішньому беріжку дрючка, та переходять довкруги задньої його частини до долішнього берега першого карбу. Межи тими рівцями, що ділять дрючок на поодинокі поля, находяться двоякого рода карби: вгорі рівці прямокутні, а в долині на подобу букви Х, окремо, разом з рівцями прямокутними, зглядно самі прямокутні рівці. Як ці рівці є розмішені, докладно видно на рисунку 1 а, на якому подано часть дрючка, довжини 40 см., — крім цього перекрій, та наче розвинену часть дрючка, щоби було докладно видно витяті на ньому карби.

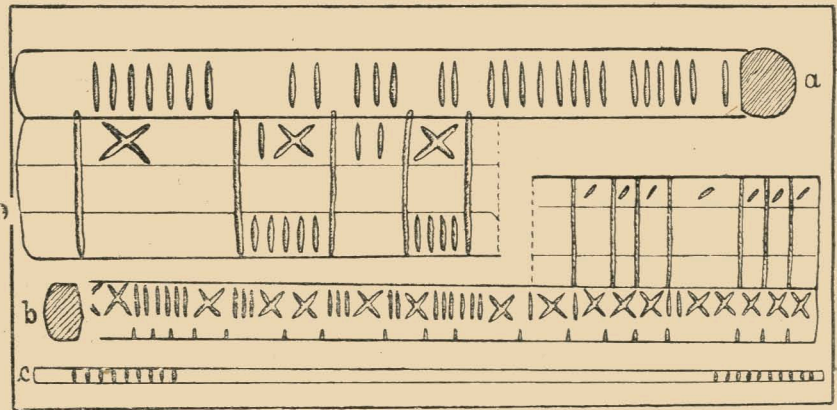
Ч. 2079/1. Жукотин, пов. Турка, зі старої хати пок. Івана Зинича. Цю хату розібрано перед 50 роками, а мала вона стояти повижче 150 літ. На поді цієї хати знайдено: два дерев'яні плуги (цілі з дерева), два розібрані вози зовсім без залізного окуття, потак у формі нині вже не вживаній, ручну токарку та дрючок, який описую. Син Івана, Михайло, подав, що на цьому дрючку значено карбами вплати, не знає однак, чи для церкви, чи до скарбу. На підставі переказу родини Зиничів треба прийняти, що ці всі предмети, які походять з цієї старої хати, мають стільки літ, що мала хата, саме 200 літ. Вчислені предмети находяться в музею „Бойківщина“.

Дрючок довгий на 100:3 см., легко вигнутий. Це природне загнення галузі, з котрої зроблено дрючок. Промір вносить около 2:7 см. Цілий дрючок є чорний як гебан, а це тому, що довго лежав на поді курної хати та пересяк димом. Дрючок окорований, зі сучками. Боки його є стяті під простим кутом. Передня часть є також стята під простим кутом так, що дрючок у перерізі є прямокутний. Долішня часть є стята скісно, (пор. перекрій на рисунку 1 б). На цьому дрючку є також, як і на попереднім, рівці чотирьох родів. Одні з них є уміщені на передній площині. Це рівці у формі букви Х, переділені попеperечніми карбами. Треті рівці зачинаються на горішній частині, окружують задню частину, відтак долішню, та кінчаться на скісно стятий, передній площині. Між тими останніми рівцями вміщено в долішній ча-

стині малі скісні рівці. Ті всі карби видно докладно на рис. 1 б., на котрому частину дрючка, — так як на рис. 1 а. — розвинено для кращого перегляду.

Ч. 130: Бережниця, пов. Самбір. Пять патиків, які зроби́ла неграмотна Анна Гуран. На тих патичках карбувала вона числа відроблених днів для Е. В. з Бережниці, в 1923 — 1927 роках. Ці дні відробляла вона за грошеву позичку. Справа цієї позички була опісля предметом спору в самбірському суді ч. Св. 401/27. Оскаржена Гуран предложила як доказ сплати довгу, описані пони́жче пять патиків з карбами, по одному за кожний рік. Ці патики признав суд як доказ відроблення днів за довг.

Це звичайні патики з ліщини, неокоровані, о прорізі пересічно 1·1 см. Довжина та скількість карбів: 1) 37 см. зі 46 карбами, 2) 50 см. з 9 карбами вдолині (рис. 1с) та 10 карбами вгорі, 3) 39·5 см. зі 42 карбами, 4) 25·5 см. з 19 карбами, і 5) 29·7 см. з 17 карбами. Про значіння останніх патиків знаємо, призначення двох попередніх дрючків не є зовсім ясне. Шкода, що не можна було прослідити, що означають поодинокі різні карби (рівці). Це буде можна доповнити в дальших дослідях над подібно карбованими дрючками на терені Бойківщини.

Самбір, в січні 1936.

Др. ВОЛОДОМИР КОБІЛЬНИК.

Матеріальна культура села Жукотин, турчанського повіту. *)

I.

ЗБІРНИЦТВО.

Жукотинський газда черпає середники до життя головно з управи рілі, та скотарства. Часом знаходить зимою заробіток у лісі, але поза своїм селом, бо більші комплекси в Жукотині вже майже вирубані. Менше вже значіння має домашній промисл, ще досить примітивний, та мадо поплатний. Не можна поминути й цих занять, що є получені зі збиранням цих плодів природи, які має, не вкладаючи до них окремої праці при їх випродукуванню. Є це збирання грибів, ягід, оріхів, рослин, овочів, кори, коріння, соків, живиць, дикого меду, лічничих рослин, дерева, корчів, мінералів, а вкінці згадати треба про риболовство та ловецтво. Ця галузь середників до життя та домашнього запотребування є дуже важна, бо часто дає газді в Жукотині деякі доходи, — щобільше існу-

*) Ця праця складається з кількох частин:

1) Збірництво, 2) Деревляна домашня посудина, та деревляне домашнє приляддя, 3) Ткацтво, 4) Будівництво та домашня обстановка, 5) Рільництво, скотарство та лучба, 6) Одяг, 7) Приладжування поживи.

Матеріяли до цієї праці знаходяться частинно в музею „Бойківщина“ в Самборі, частинно зібрані на основі заподання Михайла Зинича, що походить зі Жукотина.

Рисунки виконав інж. Володимир Кордуба.

ють професійні збирачі, які з цього вдержуються, — головно грибарі та грибарки. Визбирування натуральних плодів природи стоїть на порозі культури, тому звязані з ним різні вірування та способи винаходжування є цікаві, та вимагають часто спеціального знання та досвіду.

1. Г р и б и.

На Святий вечір, член родини, що головно займається визбируванням грибів,—отже старша жінка, дівчина чи пастух,—бере в руку букову ліску на кінці загострену, яка служить до збирання грибів, вдаряючи нею під столом, нахиляється, якби шукав за грибами, та говорить:

Я глип — а там гриб,
 Я сів — а там сім (присідає),
 Я ліг — а там цілий міх (кладеться).

Цю ліску заховує до літа, та ходить з нею за грибами. Коли на весну перший раз гримить, збирачі грибів кладуться на землю, качаються й говорять :

Кочуся — кочу,
 По лісі ходжу,
 Гриби знаходжу.

Збирання грибів, це не легка річ. Один ходить цілий день і нічого не знайде, другий за пів години принесе цілий кіш. Найважніша річ знайти „грибовища“, т. є місце, де гриби масово ростуть. Треба вміти затерти за собою сліди так, щоби хтось другий місця цього не знайшов, та грибів не визбирував. Коли гриб росте серед моху, то як його зірветься, остане в тому місці ямка, по якій хтось другий зараз замічує грибовище. Тому таку ямку зараз вирівнують мохом.

„Грибарі“ та „грибарки“ вірять, що коли в лісі хтось подивиться на малий грибок, то він вже перестає рости, бо його доторкнуло людське око. За це гриби, що виростають ніччю, а ще зпід моху, ростуть дуже скоро й розростаються гарно.

В Жукотині є громадський ліс, крім того поодинокі гази мають по шматку власного ліса, тому за збирання грибів нічого не платиться.

Всі гриби, які збирають в Жукотині, поділити можемо на: А) Гриби, які сушать або їдять свіжі, Б) які надаються до їдження тільки свіжі, а цілком не надаються до сушення, В) Пожиточні гриби, не їдальні.

А. Гриби, які сушать, або їдять свіжі.

„Білі гриби“, „білякї“. (*Boleus edulis*).

Збирають в лісах головно в червні, липні й серпні. Свіжі гриби крають в пластинки, запарюють кипятком, воду відціджують. Доливають молока, або солодкої сметанки, додають соли й варять. Печуть також сирі на вуглях, солять і їдять з хлібом. Найчастіше сушать біляки на зиму. Відрізують корінчик від головки. Менші корінці перерізують на двоє, більші на четверо. Після вигорнення вогню з печі, (якщо піч не дуже гаряча), укладають гриби на глині печі й в цей спосіб сушать. Щоби гриби добре висохли, треба в цей спосіб класти 4—5 разів. Висушені гриби сортують. Головки „ніжуть“ на „шнурок“ (у двоє скручена нитка) і це називають „вініц грибів“. Сушені гриби продають у Турці в Самборі на відпусті, найбільше викупують їх жиди — торговці, які ходять за ними по хатах. Корінці та головки старих грибів, що мають під шапочкою „піря“, задержують собі на зиму. Гриби дають до „росолянки.“ Це квас з капусти підбитий мукою, до якого додають сушену петрушку й сушені гриби. Сирий квас з капусти називають „росів“. Сушені гриби дають також до „колочатої бұлі“ (бараболі). Бараболю варять у воді. Після заварення бараболі воду відливають, а доливають чистої гарячої води. Це колотять разом, додають сушених варених грибів. На празники та свята додають сушені гриби до підбитого сметаною буракового борщу. Підчас зривання білих грибів співають:

Ой я піду в ліс на гриби
На гриби білийки,
Поможітьми назбирати
Хлопці молодийкі.

„Підпеньки“ (*Agaricus melleus*). Збирають восені в лісах переважно на старих зрубах. Їдять варені або сушать на зиму, дрібні цілі, більші перерізують на половину. Не панизують на шнурок, тільки сухі складають в посудину. Сушених не продають, оставляючи їх для свого вжитку. При збиранні підпеньків співають :

Жодіт хлопці на підпинки,
на підпинки,

Возьміт Феньки
 наші Феньки,
 Наші Феньки та сміленькі,
 Возьміт де підненьки.

„Г л у б і н к и“ (*Agaricus russula*). Збирають в лісах. Варять так як біляки, або печуть на вогні, та їдять з хлібом. Сушать так як підпеньки й переховують на зиму в посудинах.

„Г л і в и“ (Горючка червонава, *Agaricus rubescens*). Росте по лісах, головно на старих загнилих пнях. Їх сушать або їдять свіжі.

Підчас збирання глив співають:

Пішов дідо на підненьки,
 А баба на гливи,
 Баба свої посушила,
 Дідові погнили.
 Баба свої посушила,
 Борщу наварила,
 Певно свого дідусийка
 На борщ запросила.
 А дідуньо борщик сербат
 І бабуню хвалит,
 Який моя бабунцуня
 Добрий борщик варит.

„К о р б а н і“ . Збирають при кінці літа в моху чатинних лісів. Не варять їх, ані печуть, тільки сушать на зиму. Переховують в начиннях. Уважають їх за найгіршу сорту сушених грибів.

Б. Гриби, які їдять свіжо варені.

„С м ó р ж і“ (*Morchella esculenta*). Збирають зараз на весну після зникнення перших снігів. Ростуть вони по ровах, під плотами і т. д. Появляються тільки через тиждень, найбільше десять днів, потім вже зникають. Варять їх так само, як біляки.

„Ч о р н я к і“ - „чорні гриби“. Ростуть на лісних полянах. Збирається їх в червні й липні.

„Ж о в т а к і“ ростуть як чорняки на лісних полянах.

„Д е б р я н и к і“ ростуть по дебрах не конче залісених. Стрічається їх часто під стежками на кручах, які зробила худоба.

„Козарі“ (*Boletus variegatus*) ростуть по смерекових лісах, найкраще у високому моху.

„Скрипи“ (*Hydnum repandum*). Є досить рідким грибом, який росте в старих ялицевих лісах. Вони дуже гіркі, але після запарення й видушення соку втрачають гіркість.

„Печериці“ (*Agaricus camp.*) Ростуть в лісах. Переважно їдять їх печених на вогні. При збиранні співають:

Ой хто любить гриби, гриби,
А хто печериці,
А хто любить старі баби,
А я молодіці.

„Лішки“ (*Trifolium terpens*). Ростуть в лісі. Це дуже дрібні гриби.

„Ялівцьові рижки“ (*Agaricus forminosus*) ростуть межі ялівцем. Переламані виділюють біляву теч. Головка зеленаво-попелиста.

„Рижкі ялові“ (*Agaricus zonarius*) ростуть в ялових лісах. Мають червонаву головку.

„Гіркіні“ (*Bitterpilz*). Є дуже гіркі, тому їх парять в гарячій воді, витискають сік і печуть на вогні.

„Солодкіні“ (Сироїжки — *Agaricus ruber*) — мають солодкий смак, їдять їх сирі або печені на вогні.

„Зімні сирца“ (Труфлі, *Tuber cibarium*), ростуть в лісах на глинястому ґрунті. Їдять їх печені на вогні.

„Потакі“ ростуть в смерекових лісах, в лісних дебрах. Їдять їх печені на вогні.

„Соснякі“ ростуть в соснових лісах. Їдять їх печені.

„Шішки“ (Баранячі ріжки. Баранячка. *Clavaria flava*). Ростуть в лісах. Їдять їх печені.

В. Гриби не їдальні.

„Моримух“ (*Agaricus muscarius*) служить до тровення мух. Гриба крають дрібно й підливають сметаною.

„Губка“ (*Polyporus officinalis*). Росте в лісах на букових деревах. Губки, що ростуть на інших деревах, до виробу губки на кресало не надаються. Якщо добре висохне, вкладають на кілька місяців в гноївку. Потому знову сушать, розколюють сокирою, по шматку відрубують і уживають до кресала.

2. Ягоди.

Ягоди збирають в Жукотині для себе, не на продаж, бо нема там покупців. Не переховують на зиму, тільки їдять свіжі з хлібом. Збирають до „козубів“, в „гілетки“, або надівають на „трійниці“. Спеціальних приладів в роді гуцульських гребенів до збирання ягід не вживають, тільки збирають руками. Збирають в жукотинських лісах, заходять однак і в Магуру, до Боберки, Лімної та до Беріжка.

Збирають такі ягоди: суниці, звані в Жукотині „ягоди“, малини, черниці, ожини, „витрини“ (дикий агрест) та дикі порічки.

3. Оріхи, овочі.

„Ліскові горіхи“ збирають восені в лісах. На зиму не переховують.

Б у к в а. Збирають в лісах, на зиму не переховують.

Ж о л у д і. Збирають як лік. Сушать і товчуть. Вразі болю зубів курять у файці.

Я л о в е ц ь. Збирач бере зі собою мішок, палицю, серп і рукавиці, щоби охоронити руки перед поколінням — та плахту. Серпом стинає галуззя з ягодами ялівця, та укладає на плахті. По узбираних галуззях бе палицею. Ягоди перевіває на вітрі, щоби очистити від шпильок ялівця. Яловець збирають тільки на замовлення торгівців жидів, які за ялівцем приходять до села. Самі ялівцю цілком не вживають.

„С в е р б и в у с“—дика рожа. Збирають пізньою осінню, як вже є приморозки. Так само й терен.

4. Ростини.

Л о б о́ д а (*Chenopodium album*). Збирають в літніх місяцях. Відривають листки, очищують, запарюють гарячою водою, витискають і січуть ножем. Додають засмажку й пересмажують.

Щ а́ в а. Не варені, сирі листки, їдять діти.

К м і н (*Саgum carvi*) збирають літом перед жнивими й сінокосами. „Вимикають“ з корінцями, вяжуть „в мандлі“ й сушать на плоті в цей спосіб, що вбивають мандель на кіл. Якщо висохне, молотять і очищують на вітрі. Часть оставляють собі до хліба, решту продають жидам—торгівцям.

Хрін (*Armoracia rusticana*, *Cochlearia arm.*) викопують перед великодніми святами. Уживають тільки на Великдень. Не переховують через зиму, ані не продають.

5. Кора, живиця, галуззя.

Дубової кори вживають як вивару в лічниці.

Кора смереки. Роблять з неї „козуби“, покривають нею колиби, ями на бараболю, бідніші газди покривають корою смереки верх хати.

Живиця молодой ялиці. Збирають до пляшок, як лік на легені.

Смола смереки служить до смарування „дратвів“, замазують нею отвори в деревляній посудині.

Сік з берези — збирають весною до пляшок. Має бути ліком на легені.

Чати́на — це галуззя смереки й ялиці зі шпильками. Уживають на підстілку для худоби. Більше галуззя відтинають, менше січуть на „ковбиці“ (клец, на яким рубають дерево). Чатиною разом з галуззям накривають гній, щоби не висихав, накривають розсаду перед курми та приморозками, отвори в огорожі притикають чатиною, щоби не залазили до огорожу кури й не робили шкоди в розсаді. Чатиною зі смереки, ялиці й ялівця направляють „перегони“, щоби вирівняти ями і т. д.

Галуззя, сухе — збирають на паливо й до городження, — свіжо стяте, головно смерекове й з ліщини вживають до виробу обручів на деревляну посудину. Галуззя вживають також до випалення на вуголь. Коли жукотинський газда має ковальську роботу, як острення плуга чи барони, то приносить зі собою свій вуголь. Вуголь випалює в лісі. Обрубує з ялиці галуззя, очищує з чатиння та рубає на кусні. Викопує діл, всипує порубане галуззя та підпалює. Коли все вже добре загорить, засипує чатинням та сирою землею. Тепер горить все поволи, дає багато диму без огня. Якщо все вже добре звуглиться й вистигне, виймають цілі кусні вугля.

З галузок смереки роблять „ребра на опалки“, з корінців ялиці плетінку опалок. З галузок лозини виробляють коші на бараболю. З галузок берези роблять мітли, грубими перевивають коли в плоті. З молодих смерек і ялиць роблять „востерби“. Стинають молоду ялицю чи смереку з га-

лузками й чатинням. Галуззя обтинають в половині їх довжини, очищують з дрібних галузок і кори, зі споду відземок затинають, щоби добре було вбити в землю. На це складають сіно та команицю.

Тички. Сухі, молоді деревця перетинають в густім, молодім лісі, та очищують з галузок. Вживають до підпирання гороху, фасолі, дерев і т. п.

„Б и ч ь н а“ роблять з галузок ялівцю.

В лісі збирають чатиння з мохом і зісохлим листям. Частинно вживають як підстілку для худоби, решту додають до гною на перерібку, як навіз.

Зі Старої Соли привозять фірами солянку, з якої вивають сіль.

Пісок, камінь, глину вживають до будови.

Хлопці вишукують по лісах і толоках мід джмелів, який зараз зідають.

6. Риболовство.

В Жукотині пливе ріка Дністер, до якої впадають потоки: Горішній потік, Долішній потік, Дністрянський потік. Риби є тут тільки дрібні, — які не мають окремих назов, — а звуть їх „риба“. Більші риби називають „смежі“. Спеціально риболовством ніхто не займається, а ловлять переважно підчас повені. Риби ловлять:

„р и ш и т о м“. Як вода є так велика, що риба задержатися не може й іде з водою, то стають у воді при березі й черпають воду решетом на беріг. В цей спосіб удається часто зловити рибу.

К о р и т о м ловлять рибу, якщо вода не є велика. Беруть корито, в яким є ще рештки тіста й кладуть в ріку. Корито накривають галузками верби, та оставляють якийсь час у воді. Риби йдуть до корита межи галузки, та зідають тісто. Тоді заходить з противних сторін тихо двох людей у воду, беруть скоро корито за вуха та виносять разом з рибами на беріг.

С і т к о ю, зробленою з двох нахрест уложених, трохи зігнутих патиків, на яких є розіпнята сітка. (Табл. I. 1). У чотирьох кінців патика є привязані шнурки до жердки. Сітки такої вживають, коли вода є велика, або в цей спосіб,

що як вода є мала, один ловить в сітку, а двох вганяє рибу з помежи камінів в сторону риболова.

„Черпаком“. Це круглий обруч, на яким є сітка. Виглядає як сітка до ловлення мотилів, тільки дещо більша (Тбл. I. 2).

Гачком на рибу, який купують в Турці, або від торговців, які з різним крамом приходять до села.

Раки. Багато раків ловлять в притоках Дністра, т. зв. „потоках“. Ловлять руками або на вудку, на акій є притверджена припалена на вогні жаба. Раки їдять або продають в Лімній.

7. Ловецтво.

Стрільної зброї жукотинські газди не мають і не вживають. Дикі птахи та звірята ловлять лапками.

„Забивають дверми“. Взимі, коли є великі морози і завія, сиплють на землю на обійстю цолову зі зерном. Над тим уставляють старі двері, або разом збиті дошки (табл. I. 3.) під кутом 45° та підпирають кілком, до якого привязують шнурок. За кінець шнурка тримає ловець, укритий у стайні. До зерна злітаються воробці, й якщо багато їх назбирається, ловець потягає за шнурок, двері спадають і своїм тягаром забивають птахи. В цей спосіб удається забити нараз 10—15 воробців.

„Насило“. (Табл. I., 4 а, б). З кінського волосіння роблять ключки, які завязують на шнурок. Шнурок з ключками привязують до жердки колосся. Птиці сідають на колосся, визбирають зерно, притім ловляться на ключки за ніжки або головки.

Заяці ловлять „за загородов при оборозі“. Стіг сіна, що стоїть за хатою, обгороджують звичайно „тіном“, т. є густим плотом — парканом. З одної сторони тину провадять до середини дверці, які легко отвирають та замикаються. До дверей привязують шнурок. Ловець тримає за кінець шнурка й укривається в стайні. Коли на дворі є мороз і заметіль, заяці шукають за поживою, зближаються до хати, заходять через двері до стога та зїдають сіно. Коли під стогом збереться кілька заяців, ловець потягненням шнурка замикає дверцята, та виловлює заяці.

„На скринку“ ловлять куниці й тхорі. Скринку цю (Табл. I. 5), якої один бік становить рухома стінка, підносять

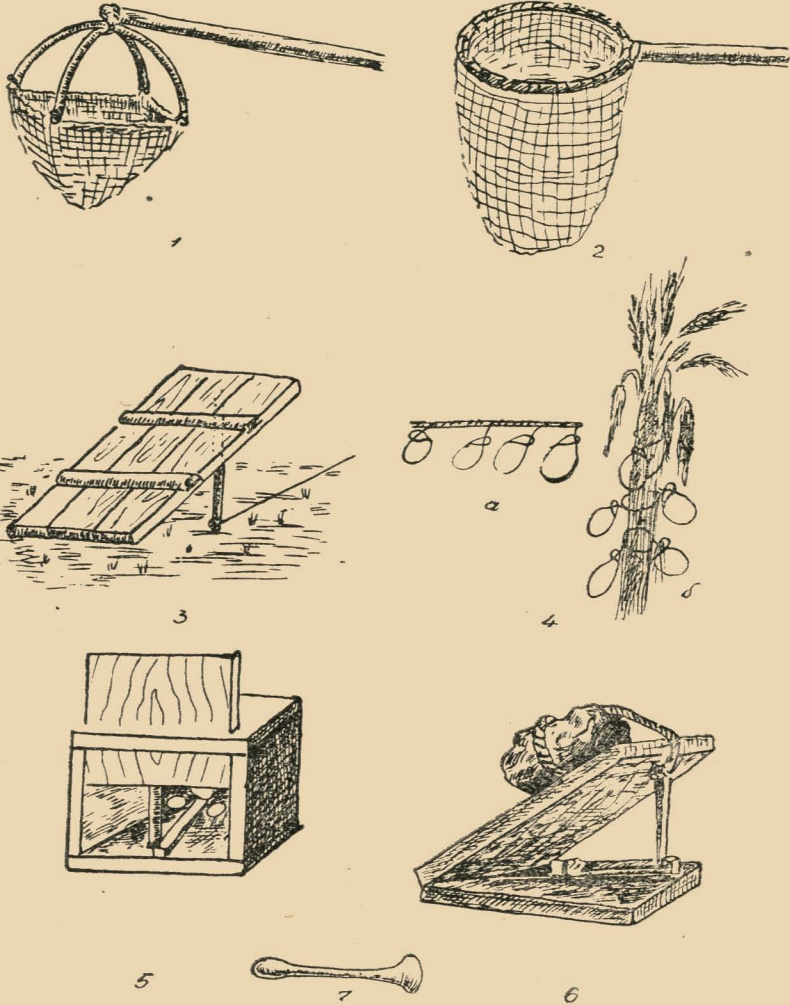
вгору, підпирають кілком, який стоїть на листовці, званій „язичок“. В скринку вкладають яйця. Коли куниця увійде до середини скринки за яйцями, то незначно діткне язичка, западається стінка, та замикає в скринці звіря.

8. Нищення звірят шкідників.

Миші—ловлять на лапку, звану „пасть“. (Табл. I. 6) Це дві дощинки, з котрих горішня підперта патичком, який лучиться з язичком. На язичку кладуть кусник їди. Миш дотикає їду, язичок потягає пірпірку, дощинка горішня, на якій є тяжкий камінь, спадає та забиває миш.

Воші вбивають спеціальними ручками „вошівки“ (Табл. I. 7). Це два патички, на кінці мають згрубіння. На долішню кладуть вош, а горішньою придавлюють. Сьогодні вже того не вживають, бо гігієнічні обставини покращали.

Мухи трують моримухами або в курних хатах вилапують в такий спосіб: Запалюють в печі чатиння, щоби в хаті було багато диму. Мухи, оголомшені димом, з вищих місць, злітають на нижчі. Тоді беруть замочене у воді сито, зганяють мухи в один кут, і махаючи ситом, виловлюють їх в сито. Зі сита зсипують мухи на землю, а на землі визбирують їх квочки з курятами.

1. Сітка. 2. Черпак. 3. „Двері“. 4. а, б „Сило“. 5. Лапка на скринку“. 6. Пасть. 7. Вошівка.

II.

ДЕРЕВЛЯНА ПОСУДИНА, ТА ДЕРЕВЛЯНЕ ДОМАШНЄ ПРИЛАДДЯ.

Жукотинський газда не кушує по торгах і ярмарках деревляної посудини та господарського деревляного приладдя. Ці речі роблені в селі, далеко дешевше його коштують, а що важніше, не мусить за них платити готівкою, про яку в наших горах все було й є тяжко. За працю віддає працюю, а матеріял має свій. Жукотин має газдів, що крім праці на рілі, коло ліса та скотарства мають, як побічний заробіток, боднарство, та виріб домашнього й господарського деревляного приладдя. Таким знаним майстром—боднаром був перед кількома роками покійний Іван Зинич.

Жукотин має около 200 нумерів, на це 15 боднарів, а саме: Мацур Дмитро, званий Бутримів, Рудий Федь, зв. Варварич, Жабич Василь, зв. Будзик, Зинич Василь, Зинич Петро, Лехновський Дмитро, зв. Кураж, Лехновський Павло, зв. Трохим, Лехновський Андрій, зв. Андрійків, Будз Федь син Павла, Петришак Іван, Жабич Гнат, зв. Мачало, Джебжияк Петро, зв. Лімницький, Данчишак Луць, зв. Опаренник, Баран Степан, Жабич Микола, зв. Біндер.

Якщо газда потребує якоїсь деревляної посудини, чи деревляного господарського приладдя, віддає його роботу сільському майстрові. Такий майстер не відбував ніякої фахової науки, — не був в терміні. Вчиться один від другого, часто цей фах остає в родині. Мимо цього, зчасом „майстер“ на-

бирає такої вправи та зручності, що вироби його є виконані без закиду.

Прилади, якими майстер послугується при боднарській роботі, є досить примітивні. Вони є: пилка, звичайне долото й „жалобча́сте“, топір, „однору́чка“ обіручний ніж, „шистерня“ (циркель), „вші́рник“ (долото до роблення рівця на дно посудини), „фільба́нок“ (більший струг), „ла́вка“ (нерухома лавка-струг), ручна токарня (Табл. V, 7), „те́слиця“ (до роблення рівців), широкий топір до тесання брусів, „пугач“ (одноручна пилка), „струг“ (до роблення рівців в гонтах), молоток, сверлики. Більші майстри мають ніжну токарку.

Матеріал на виріб предмету дає звичайно газда сам. Переважно виконується з м'якого дерева, — ялиці, смереки, верби, — до виробу деяких предметів уживають твердого дерева, як ясеня, бука й липи.

Деревляна домашня посудина.

Глиняну кухонну й домашню посудину (Літ. Бой. V. I. Максимчук: Домашня й кухонна посудина в Старім Самборі) купує газда від торгівців, що товар свій довозять фірмами до села. На торзі мусів би платити грішми, — тут вимінює за яйця, льон, та інші сільські продукти. Якщо купує на торзі, то в Турці, або Літовищі. Залізна та емаліована посудина є дорога, й для того має дуже малий збут на Бойківщині. Зате деревляна, домашня посудина має дотепер дуже широке примінення, як дуже дешева й легка до набуття.

Деревляна посудина є двоякого рода:

А). Зложена з окремих куснів, клепок, „дуга“. ¹⁾

Б). Вирізна з одного кусня дерева.

На виріб дуг надається головно смерека. Її дерево гарно дається колоти, має мало суків. Клець ріжеться на відповідно великі кусні, котрі сушиться. Осередок, який є дуже м'який і крихкий, не надається до виробу дуги. Дуги сушаться в тіні, не на сонці, бо пукають. Сушення триває $\frac{1}{2}$ - 1 року.

¹⁾ Гринченко: Словарь украинского языка. Т. I. ст. 453. дуга, ги, согнутая линия или согнутый дугою предмет. Часть различных снарядовъ.

Желеховский: Малоруско — немецкий словарь. Т. I. ст. 28, дуга, f. Bogen.

о. Кміт. Ю. Словник бойківського говору, Літ. Бой. VI. Дуга — клепка, складова часть бочки, цебра і т. д.

Наперед вистругується зовнішню сторону одноручним ножом. Дуги припасовується одну до другої так, щоби прилягали цілком докладно до себе. Допасовується на залізнім обручі, який уставляється на трьох патиках у відповідній висоті над землею. Всередині вирівнюється дуги одноручкою. Рівець на дно у споду посудини називається „втори“.

Дно робиться з того самого дерева, що решта посудини, воно є або одностайне, або зложене з кількох частей. Величину дна мірється „шистернею“. Найкращі обручі є з ліщини. Вяжеться їх в замок.

А. Деревляна посудина, зложена з поодиноких куснів—дуг.

1). „Стáнов, станві“ ²⁾ (Табл. II., 1) це рід бочки на капусту. Звичайно це більші посудини, високі на 1-1½ м. Вгорі широкі на 75 — 90 см., вдолині 1 — 1·25 м. Має три ряди по три обручі з ліщини, замкнені „на замок“. Вух не має.

2). „Зварялник“ ³⁾ (Табл. II., 2) (Чи ви вже полотно зваряли?). Деревляна посудина до виварювання сирого полотна й підварювання збіжжя — головно вівса на крупи. Вона є на трьох ніжках, які становлять рівночасно дуги посудини. Висота посудини 80 см. до 1 м. разом з ніжками. Зваряльники на полотно є більші, на збіжжя менші. Посудина вгорі дещо вища, вдолині ширша. Має три пари по три обручів. У споду посудини в дні знаходиться отвір для випускання води, який замикається кілком. Горішній отвір накриває покрива. На кілька хат припадає звичайно один зваряльник. Полотно „варят“ у зваряльнику в такий спосіб: На дно посудини дається верству попелу на 1—1·5 см. грубу. Полотно звивається в рульон, а межі його верстви сиплється попіл. На верх кладеться розпалені на вогні камінні плитки, а на це все ллється згори кипячу воду, та покривається покривою. Вода з попелом дає луг, гарячі камені задержують довго тепло. Тепер оставляється так все на 24 годин, після

²⁾ Гринченко: Слов. укр. яз. Т. II. Ст. 196. Станов, станви, станва-ви, большая кадка, бочка.

³⁾ Гринченко: Слов. укр. яз. Т. I. Зваряти, ряю, — єш. В горах повідають: золити шматя. Перепране шмаття кладуть до зваряльні, посипують попелом, наливають кипячою водою й кидають розпалене на вогні каміння.

Матеріяли укр. руської етнології. Том III, стор. 33, 34

Moszyński: Kultura ludowa Słowian, T. I, ст. 298.

Falkowski-Pasznycki: Na pograniczu łemkowsko-bojkowskiem ст. 36.

того часу отвирається у споді кілок, вода поволі спливає. Повотно вибирається із зваряльника та переться на ріці.

Цілком такий самий, тільки дещо менший є зваряльник на круви. На дні зваряльника укладається верству розпалених на вогні камінних плиток, та на це знову верству гарячих каменів та збіжжя, а на верх знову гарячі камені. Це зливають киплячою водою, покривають покривою та оставляють через ніч. Рані отвирають у споді кілок, випускають воду. Якщо вода стече, вибирається збіжжя зі зваряльника. Під впливом гарячої водної пари відстає зі збіжжя луска, яка під жорнами цілком відпадає.

3). „Б ó д н я“⁴⁾ (Табл. II, 3) деревляна посудина на овече молоко. Має сталє дно й стало притверджену покриву. Є зроблена з мягкого дерева. Вгорі й долині однаково широка. Вгорі й долині обручі з ліщини. При краю покриви отвір, який замикається кілком, — до виливання молока. Всередині покриви більший отвір з двома випусками, через який вливається молоко. Затикається він відповідно припасованим чопом, який після вложення в отвір обертається о 90° так, що тепер цілком щільно замикає впустовий отвір. Ця посудина може помістити 25—30 літрів молока.

4). „Ц и б é р“.⁵⁾ (Табл. II, 4). Посудина з мягкого дерева, з двома вухами, з отворами на пальці. „Цибрі“ можуть бути різної величини. Можуть бути з ширшим верхом, а вужчим дном, або навпаки. Має широке пристосовання в газдівстві.

5). „К о н ó в ц я“, „к о н ó в ц і“, „к о н в і“ (Табл. II, 5 а, 5 б, 5 в). Деревляна посудина до ношення та переходування води. Внизу ширша, горою звужується. Горішній отвір або рівнобіжний до дна (5 а), або скісний (5 б), або з дзьобиком (5 в). Вгорі й долині посудини по 2 обручі.

⁴⁾ Гринченко: Слов. укр. яз. Т. I, ст. 81. бóдня, ні — кадка.

Метлинскій А: Народныя южнорускїя пѣсни. Київ, 1854 ст. 213.

Шухевич В.: Гуцульщина, Львів 1899. Т. I. ст. 250.

Чубинскій: Матеріалы и изслѣдованія“ Сиб. 1872—1878, VII 383, 388. Труды этнографическо-статистическэй экспедици въ западно-русскій край

Желеховский. Укр. нім. словарь Том I, ст. 37. Бóдня = grosser Fass mit Verschluss.

„о. Кміг Ю. Словар бойківського говору Літ. Бой. Т. IV. ст. 17.

⁵⁾ Гринченко: Слов. укр. яз. Т. II, Ст. 245 цебер-бра, т. большое ведро. Шухевич В., Гуцульщина, Львів 1899, Т. I, Ст. 250.

Дуга з ручкою є вироблена з одного кусня дерева. Горішня частина причепу вушка мусить бути так вироблена, щоби на місці злучення був сучок, якого одна половина є в дузі, друга в ручці. Інакше вухо зараз відірветься від дуги. Вдолині й горі конви є по 3 обручі. Горішній обруч іде в отвір вуха.

6. „Купільниця“⁶⁾ (Табл. II, ч. 6) деревляна посудина, яка служить до купання дітей. Має форму еліпси, є висока на 25—30 см., довга 80 см. Має двоє вух з отворами на пальці. Вгорі й долині має по одному обручі.

7. „Скопїць“⁷⁾ (Табл. II, 7.) деревляна посудина до доення молока. Висока 35—40 см., вдолині вужча, вгорі ширша. Має одно вухо з отвором на палець. Перед скіпця є вищий, частина з вухом нижча, а це тому, що як за вухо несеється скопєць з молоком, то перед похиляється, й якщо-б перед був так само високий як зад посудини, молоко виливалося би.

8. „Пўтня“ (Табл. II, 8 а, 8 б). Плоска посудина до ношення води. Верх ширший, дно вужче, оба у формі еліпси. На плоскій стороні вухо з отвором на пальці. Посудина тому пласка, що воду в ній несеється за одно вухо коло ноги. Інакше посудина перехилилася би й вода виливалася б.

9. „Святїлничка“ (Табл. II, 9 а, 9 б). (Муз. Бой. ч. 3386, 1619). Це деревляна посудина з ручкою. Гора вужча, спід ширший. Вгорі й долині посудини по одному обручеві. На більшім промірі посудини знаходиться деревляна ручка для ношення посудини. Покрива з вирізами на ручку. В тій посудині носять на Великдень до церкви свячене. Звичайно до інших цілей її не вживають.

10. „Мàцька“. Деревляна посудина (Табл. II, 10 а, 10 б) до мірення овечого сира. Долем ширша, вужча горою. Має два вуха з отворами або без отворів. Покрива з вирізами на вуха. Має два полумацьки.

11. „Вівчий полумацьок“ (Табл. I, II, 12). Посудина деревляна, ширша долем, вужча горою. Вгорі й долині по дві пари обручів. На одну мацьку йде два полумацьки.

„Ватàг“ (вівчар), що бере вівці на випас на свою толоку, дає газді за одну вівцю за час від Великодня до Воздвиження Чесного Хреста один полумацьок. На „о-

⁶⁾ Желеховский: Укр. нім. слов. Т. II, ст. 327. Купільниця, купільник.

⁷⁾ Шухевич В. Гуцульщина, Львів 1899. Т. I, ст. 251.

сінку“ — т. є від Чесного Хреста до снігу—бере вівці на випас інший газда й також за одну вівцю дає один полумацьок.

12. „Полумацьок“⁸⁾ (Табл. ч. 11) це міра до мірення збіжжя. Передня часть отвору посудини закінчена дзьобом. По противній стороні одно вухо з отвором на пальці. Має вгорі й долині по одному обручеві. Містить в собі 25 kg. збіжжя.

13. „Гарнець“ (Табл. II, ч. 13) — це деревляна посудина у формі циліндра. Має чотири літри. Служить головню до мірення збіжжя, насіння, як льону, команиці, конопель ітд.

14. „Дійниця“ (Табл. II, ч. 14) це деревляна посудина для довння овець. Дно широке, щоби дійниця сильно прилягала до землі й не перевернулася. Гора значно вужча. Має два вуха з вирізом на два пальці, щоби дійницю добре зі землі з молоком піднести.

15. „Діжка“⁹⁾ до розчинення тіста. (Табл. II, ч. 15). Ширша горою, вужча долем, без вух, має подвійні обручі. Може бути різної величини, залежно від кількості челяді.

16. „Шафлик“, (Табл. II, ч. 16.) посудина ширша горою, вужча долем, з одним вухом з вирізом на палець і подвійними обручами. Може бути різної величини, залежно від призначення.

17). „Масничка“¹⁰⁾ (Табл. II 17 а, б, в.)-(Муз. Бой. 1890) складається з трьох частей. Часть перша — „масничка“ ширша долем, дещо вужча горою, має в долині й середині по 2 обручі, горою один. В це входить друга часть, „верхняк“ — який має в горішній половині деревляне денко з отвором на „колотівцю“. Має форму циліндра вгорі й долині по одному обручеві. Через отвір денка другої посудини переходить дрючок колотівки, це є округлої дощинки з кількома отворами довкола дрючка.

Б. Посудина вирізана з одного кусня дерева, або зі вставленими днами.

До виробу такої посудини надається найкраще верба, може однак бути й інше м'яке дерево, як ялиця. На виріб

⁸⁾ Гринченко: Слов. укр. яз. Т. II, ст. 289. Полумацьок—цька, мѣра сыпучихъ тѣлъ.

⁹⁾ Falkowski—Pasznycki: Na pograniczu, Стор. 36.

Гринченко: Слов. укр. яз. Т. I, ст. 390 діжка-ки, діжа.

¹⁰⁾ Гринченко: Слов. укр. яз. Т. II, ст. 108. Масничка—и. Falkowski—Pasznycki: Na pograniczu, Стор. 91.

більшої посудини муситься вишукати відповідно великий пень. Пень у середині порохнявий зі здоровими стінами надається дуже добре на таку посудину, бо майстер має тоді менше роботи. Кору зверху пня здимається. Якщо пень є всередині порохнявий, кладеться там вогонь так, щоби випалилася середина, а боки остали ненарушені. Порохно легко пальне, скорше згорить. Решту мусить майстер видовбувати сокирою та одноручкою. Залежно від величини посудини, оставляється відповідню грубість стін — від 0,5—5 см. До виробу такої посудини надається найкраще верба тому, бо свіжа — сира є м'яка до оброблення, а якщо висохне, є дуже тверда. По друге, якщо висохне, зменшує свій об'єм і в цей спосіб затискає твердо дно. Дно робиться з дерева твердого, найкраще з бука. Складається з 3—4 частей. Наперед закладається в ривець дві напроти себе положені зовнішні частини, а відтак середину. Дно мусить добре пасувати, а як до того бік посудини добре висохне, то стисне так дно, що вже не випадає.

1. „К а́ д о в б“ (Табл. III. ч. 1) служить до переховування збіжжя. Може бути різної величини — доходить до 2,5 м., а перекрый до одного м. й може помістити в собі 35—40 т. збіжжя. Бувають так великі, що через двері не можуть вміститися й при будові хати забудовується їх. Майже все з ялиці.

2. „Г е л ь т к а“ ¹¹⁾ (Табл. III. ч. 2). Менша як кодовб. Може бути різної величини, залежно від призначення, як на сіль, муку, насіння й т. д. Майже все з верби. Часто бувають з одним вухом, з того самого кусня дерева. Робиться це так, що при обтинанні краю, оставляється кусок дерева на вироблення вуха. Дно доробляють з твердого дерева.

3. „Б а р і л к а“ ¹²⁾ (Табл. III, ч. 3) (Муз. Бой. ч. 2836) це посудина на горілку.

Миколаю, я вмираю,
Біжи по горілку,
Та не бери малу фляшку,
Возьми си барилку.

¹¹⁾ Гринченко: Слов. укр. яз. Том I, Ст. 348. Гелета, ти, ж. деревлянный посудь, бочевокъ.

Матер. До укр. етнол. Том III, ст. 40.

¹²⁾ Гринченко: Слов. укр. яз. Т. I. ст. 30.

Етногр. Збір. Н. Т. ім. Ш. Т. XII, XIII.

о. Кміт Ю. Словар бойківського говору Літ. Бой. III, ст. 12.

Роблять її з вербового дерева, з двома сталими діями — з твердого дерева. Всередині боку посудини згрубіння, на яким знаходиться отвір на кілок до замикання посудини. Давніше була в кожній хаті, сьогодні належить до рідкості, та вже їх не виробляють.

4. „Корито“¹³⁾ (Табл. III, ч. 4) вироблене з одного кусня дерева, головню з верби. Може бути велике, менше або мале.

а) Більшого вживають до розчинення тіста на пасху. Вибирається здоровий пень. Нутро видовбується, вигладжується зовнішню частину з оставленням дерева на вуха, які роблять з того самого кусня дерева.

б) Корито менше (Муз. Бой. ч. 3885) служить до щоденного вжитку, до розчинення палаят (ощіпок). Є воно таке саме, різниться тільки розмірами.

в) Корито мале, зроблене так само як попередні, тільки є мале. В нім дається сіль до лизання для овець.

5. „Валів“ „валови“¹⁴⁾ (Табл. III, ч. 5). Корито для свиней. Робиться з ялиці, з досить тонкого клеца, — бо посудина є значно тонша від корита, — зате досить довга. Довжина звичайно два м. ширина 25 см., високе 15—25 см. Для більших свиней роблять більші, для пацят менші.

6. „Жолоб — би“¹⁵⁾ (Табл. III, ч. 6). До стайні роблять з одного кусня дерева, без вух. Довгі на 4 м. й більше, широкі 30—50 см. На виріб надається найкраще порохнява ялиця.

7. „Завісіста коліска“ (Табл. III, ч. 7). Роблять з ялиці або з верби з одного кусня. Перед, де лежить головка дитини, вищий, зад, де ніжки — нижчий. Має два вуха, вироблені з того самого кусня дерева, з отвором на шнур. На споді коліски отвір, через який витікає моч дитини.

¹³⁾ Гринченко: Слов. укр. яз. Т. I, ст. 284.

Симоновъ Т. П. Разказы. „Киевська старина“. Київ 1900, ст. 19.

Шухевич: Гуцульщина, Львів 1899, ст. 248.

Falkowski — Pasznycki: Na pograniczu... ст. 69, 96.

¹⁴⁾ Гринченко: Слов. укр. яз. Т. I, ст. 124 валів — лова.

Верхратскій: Знадоби до словаря южнорусского Львів 1877.

Етногр. Збір. Н. Т. ім. Ш. І. Франко, Львів 1901, Т. X, ст. 135.

о. Кміг Ю. Словар бойківського говору, Літ. Бой. IV.

¹⁵⁾ Гринченко: Слов. укр. яз. Т. I, ст. 490.

Шухевич В.: Гуцульщина Т. I, ст. 185.

8. „Віячка“ (Табл. III, ч. 8) до поливання полотна на тріці. Зроблена разом з ручкою з одного кусня твердого дерева, найчастіше з ягора. Віячкою черпається воду з ріки й поливається зложене на березі полотно.

9. „Віячка до віяння збіжжя“.¹⁶⁾ Цілком така сама, як попередня, тільки більша.

10. „Денця до цідження булі“ (Табл. III, ч. 9). Деревляний кружок з короткою ручкою. Денко всередині дещо вглублене. Роблять з одного кусня твердого дерева. Служить до цідження бараболі в цей спосіб, що горшок з бараболею притикається денцем з оставленням шпари для відпливу води.

11. „Калéниця“¹⁷⁾ (Табл. III, ч. 10). Деревляна посудина, вирізана з одного кусня вербового дерева, разом з вухом. Виміри 25×15. В калениці тримається розпущену ясну глину т. зв. „сину“, та шматку „кляч“. Служить до засмаровування челюстей в печі. Стоїть під лавою коло полиці.

12. „Валівка котяча“¹⁸⁾ (Табл. III, ч. 11) з чотирикутного клеца, 15×20. Вирізується вуха та видовбуєсь затлиблення, до якого наливається молока для котів.

Крім вище поданих предметів щоденнього вжитку, виробляють майстри села Жукотина й інші господарські прилади. Покищо починаю в цій статті більші предмети — як вози, плуги, ткацькі варстати й т. д., а подаю тільки найчастіше вживані дрібні предмети, вироблені домашнім промислом. Такий майстер вміє робити все, що відноситься до виробів з дерева, — почавши від будови хати, до ложки.

1. „Кáчівка“ (Табл. III, ч. 12) деревляний валок, з твердого дерева. На однім кінці заокруглений, на другім тоншім, простий. Служить до валькування тіста, до тертя маку й сімені, та до маглювання білля.

2. „Заткальниця“ (Табл. III, ч. 13). Дошка, витесана з пня твердого дерева. Служить до затикання отвору печі. Величина заткальниці відповідна до величини отвору печі.

¹⁶⁾ Гринченко: Слов. укр. яз. Т. I, ст. 244.

Матеріяли до укр. етнол. Т. I, ст. 166.

Moszyński: Kultura ludowa Słowian T. I, ст. 207.

¹⁷⁾ Гринченко: Слов. укр. яз. Т. I, ст. 210.

Верхратській: Знадоби до словаря южнорусского. Львів, 1877. ст. 29.

¹⁸⁾ о. Ю. Кміт: Словар бойківського говору, Літ. Бой. ч. IV.

3. „Пра́йник“¹⁹⁾ (Табл. III. ч. 14) (Муз. Бой. ч. 9886) зроблений з одного кусня дерева. Ручка округла. Перуть ним на ріці.

4. „Пра́йник карбо́ваний“²⁰⁾ (Табл. III. ч. 15), такий самий як попередній, тільки з карбами.

5. „Лі́жка“²¹⁾ (Табл. III. ч. 16). (Муз. Бой. ч. 2282/46). Як матеріялу вживають осики, або липи. Витинають клецки відповідної величини й грубости. Не сушать їх, тільки роблять зі сирого дерева, бо таке дається легше обробити. З грубої тріски обтинають топором, потому стружать ножем. Середину вистругується „стругом“ т. є закривленим ножем. Готову лижку вигладжують склом.

6. „Варі́шка“²²⁾, така сама як ложка, тільки значно більша. Служить до черпання з горшка борщу на великих святах, весіллях, празниках і т. д.

7. „Коло́тівця“ (Табл. III. ч. 17). (Муз. Бой. ч. 2299/1). Роблять її в цей спосіб, що обтинають вершок молодої ялиці. Горішня частина вершка становить ручку, а відповідно обтять галуззя „ріжки“. Служить до душення бараболі, менші до колочення „чиру“.

8. „Деревляна лопáта“ може бути:

а) менша, (Табл. IV. ч. 1) служить до щоденнього вжитку, до „саджання“ ощипків і хліба до печі. Роблять її з якогось дерева, разом з ручкою з одного кусня дерева.

б) більша, (Табл. IV. ч. 2) служить до саджання пасхи. Від попередньої різниться величиною й тим, що лопата є округла. Не вживають її через цілий рік, тільки перед великодніми святами „до саджання“ пасхи. Вліті, як зближається буря, виставляють лопату на двір під пліт, щоби розігнати бурю, й тому находиться в кожній хаті.

9. „Кочéрга“²³⁾ (Табл. IV. ч. 3). (Муз. Бой. 3887). Роблять з бучини, або з ялиці. Складається з двох частей: часть, якою вигортається вуголь з печі це „кочерга“. Має

¹⁹⁾ Гринченко: Слов. укр. яз. Т. II, ст. 401. - прайник — пральник Верхратській: Знадоба до словаря южнорус. ст. 55.

²⁰⁾ Falkowski-Pasznycki: Na pograniczu... ст. 36.

²¹⁾ Матер до укр.-рус. етнол. Т. IV, ст. 247.

²²⁾ о. Кміт Ю. Словар бойківського говору, Літ. Бой. IV, ст. 23. вариша, варишка.

²³⁾ Falkowski-Pasznycki: Na pograniczu... ст. 31.

Фальковскі: Село Волосате. Літ. Бой. V, ст. 26.

форму півкола, всередині якого є діра, в яку є встромлений патик, „вожіх“ з мягкого дерева, 2—2·5 м. довгий.

10. „Ватральяка“²⁴⁾ (Табл. IV. ч. 4). Роблять з твердого дерева, найчастіше з бучини. Служить до поправлювання вогня у печі. Ручка 1·5—2 м. довга.

11. „Кўшка“ (Табл. IV. ч. 5). (Муз. Бой. ч. 1890/3). Це деревляна посудина на переховування каміння до коси. Має вухо, яке затикається за пояс, — зроблене з одного кусня твердого дерева.

12. „Вїла“²⁵⁾ (Табл. IV. ч. 6). (Муз. Бой. ч. 9232, 1517, 2689/3, 2373), до гною, роблять з твердого дерева, з бука або з ясеня. Зуби вил лучаться зі собою поперечкою всередині. Середній зуб становить з ручкою одну цілість. Поперечка лучить його вгорі з двома іншими зубами. На кінці ручки є коротка деревляна поперечка, щоби краще вила „їмати“. Вживають найчастіше до розкидування гною на полі.

13. „Вила до соломи“ (Табл. IV. ч. 7), вироблені з одного кусня твердого дерева, з бука або з ясеня. Служать до мішання соломи зі сіном для худоби.

14. „Лопата до гною“²⁶⁾ (Табл. IV. ч. 8.) (Муз. Бой. ч. 2690, 2323), зроблена з твердого дерева. Ручка й лопата творять одну цілість з держакком. Служить до усунування гною зпід худоби на середину стайні.

15. „Копачка“, (Табл. IV. ч. 9), зроблена з твердого дерева, ручка з мягкого. Обух копачки чотирикутний, часть остро закінчена творить джаган. В копачці переходить через отвір на ручку кілок. Служить до скидування гною з воза на поле. Є тому деревляна, бо залізна калічила би дошки на возі (гнійниці), а деревляна, хоч остра, дошок не ушкоджує.

16. Граблі²⁷⁾ (Табл. IV, ч. 10). Розрізняємо два роди граблів:

а) „Щипавні граблі“ служать до „щипання“ підчас молочення, т. є відділення вимолоченого зерна від соломи. Валок є зроблений з яворового дерева, зуби з ясеня, „гребівно“ з мягкого дерева. Щоби валок не хитався, є гребівно при

²⁴⁾ о. Кміт Ю. Словар бойківського говору, Літ. Бой. IV, ст. 23.

²⁵⁾ Moszyński: Kultura ludowa Słowian, T. I, ст. 145.

²⁶⁾ Falkowski—Pasznycki: Na pograniczu, ст. 24.

²⁷⁾ Falkowski—Pasznycki: Na pograniczu, ст. 24.

кінці розколоне на дві часті, з котрих кожна входить у валок.

б) граблі до грабання сіна, соломи. Назви поодиноких частей так як в попередно поданих граблях, також ці граблі є виконані з такого самого матеріялу, як „щияві“. Різниця тільки в зубцях. Зубці попередно описаних грабель при насаді широкі, при кінці гостро закінчені, зате граблі до грабання сіна мають зуби на кінці та при насаді однакової грубости.

17. „В і л а н а с н о п и“. (Табл. IV, ч. 12). (Муз. Бой. ч. 3888). Сьогодні вживають звичайно залізних — давніше вживали деревляних, власного виробу. Виконані з одного кусня мягкого дерева. Вилці короткі, гостро закінчені, ручка довга на 2 м. й більше. Служать до накидування снопів на полі на фіру.

18. „М о т і ч и н а“ — це дрючок до мотики. Роблять з мягкого дерева, на яке закладають залізу мотику.

19. „Ц і п“ ²⁸⁾ (Табл. IV, ч. 13) (Муз. Бой. 2689/2). „Билінь“ виконаний з бука, „ціпівно“ з мягкого дерева. На биліні зігнутий патик і звязаний з ціпівном шнуром називається „валов“. Таке саме на ціпівні називають „капиця“. Волов получена з капицею шнурком, або ременем, що називається „зв'язь“.

20. „К і с а“ (Табл. IV, ч. 14) це дрючок до коси, з твердого дерева, найкраще з ясеня, в перекрою чотиро-кутний. В середині „ручка“, долішня часть, це „п'ятка“. Долішня часть остро обгята, до котрої заходить відповідний клинок на косу. Лучиться клямрою зі заліза.

21. „П а л и ц я“, костур, бук (хоч не конче з букового дерева). Це звичайна ліска, яку кожний сам собі робить. Матеріал різний — ялиця, явір, ясінь, бук, ліщина. Цілком рівна, без жадного загнуття, чи сука як держака на руку, а з обох кінців рівно затята.

22. „К и я н ь, к и я н і“ (Муз. Бой. ч. 2579/3, 3889). Ліски такі роблять жукотинські майстри. До виробу кияні надається найліпше яловець. Вибирається просту галузку, з куснем коріня, „відземок“. Очищується з галуззя, а лишається кору. Відземок „запарюється“ в огні зі сиріої чатини. Через таке „запарення“ відземок стає мягкий, дуже податний.

²⁸⁾ Falkowski—Pasznycki: Na pograniczu, ст. 24.

Moszyński K.: Kultura ludowa Słowian, T. I, ст. 203—207.

Фальковскі: Село Волосате, ліського пов. Літ. Бой. V, ст. 25.

Тепер вигинається відземок довкола пенька (Табл. IV, ч. 15), кінець його звязується з ліскою й так лишається кілька день, поки цілком не затвердне.

Війти й дуже поважні газди носять кияні з ясеня. Вибирається молодий округлий пеньок ясеня, або молодий грубший пеньок ясеня, розколюється так, щоби мала в перекрою форму квадрату. Один кінець запарюють в печі й загинають довкола круглого пенька, завязують так, як попередньо описано.

23. „П а л и ц я д р у ж б и“, (Табл. IV, ч. 16). (Муз. Бой. ч. 2092/2). Роблять з ясеня так, що галка й палиця є з одного кусня. Так галка, як і ліска є в перекрою шестикутна. Тепер роблять палиці без галки, круглі, з діркою при кінці на ремінь, який закладають на руку. Палицю прикрашують рівцями, які заливають циною „щоби сьа світила“.

24. „Б у ж д и г а р н я“, ²⁹⁾ (Муз. Бой. ч. 1942) це палиця з якогонебудь дерева, з кулькою виробленою зі сука.

25. „К а р б и“ (Табл. IV, ч. 18), (Муз. Бой. ч. 2079/1, 2091). Дрючок різної величини, від 1—2 м. На дрючку значили собі неписьменні війти карбами, скільки має котрий газда платити податку.

Кошикарство в Жукотині є слабо розвинене й нема багато родів кошикарських виробів. Не займаються кошикарством газди — майстри, уважають цю роботу за „негідну“ для себе. Зате немає майже пастуха в селі, щоби не вмів робити кошиків. — Це головна робота пастухів. Щоби не оминати й цієї галузі домашнього промислу Жукотина, згадаю додатково про те в цій статті.

1. „К о ш і н а б а р а б о л ю“, уживані головна до складання на полі викопаної бараболі. Горою ширші тому, щоби викопану бараболю здалека можна трапити в кіш, долом вужчі. До виробу вживають неокорованої лозини. Коші роблять різної величини, з одним або двома вухами.

²⁹⁾ Гринченко: Слов. укр. яз. Т. I, ст. 107. Буждигарня, ні, ж. разваливающаяся хата.

Матеріяли до укр. рус. етнол. Т. II, ст. 112.

о. Кміг Ю.: Словар бойківського говору. Літ. Бой. IV, ст. 20. Буждигарня — пуста, дрантива хата.

2. „Опáлки“.³⁰⁾ (Муз. Бой. 3060). Роблять зі смереки. На руштовання вживають галуззя, на „оплет“ коріння смереки. Галузки смереки очищується з більших галузок і вкладається до вогня з чатини, щоби „запарилися“. Таке галуззя стається м'яке й податне, легко дається зігнути в коло. Кінці зав'язується зі зобою корою галузки, яка по запаренні легко сходить. Коли галуззя вже вистигне, окоровується до решти, ще раз очищується зі сучків по обтятих галузках і робиться „зámки“, т. є затинається оба кінці, робиться на зятяття карби, які за себе заходять. Кінці зв'язується тоненьким корінням смереки. Так приладжене галуззя називається „обвід“. Один обвід робиться більший, другий дещо менший. Менший обвід заходить на більший. З більшого робиться ручку. Обвід прив'язується до обводу тоненьким корінчиком (Табл. IV, ч. 17). Тепер робиться „ребра“, це є півкола для замкнення боків. Межи ті ребра вплітається „плетіння“. Плетіння, це корінчики смереки, звані „кóрчі“. Смерека має зараз під мохом дуже довгі, а тоненькі корінчики, які виривається зі землі. Вони нераз довгі на кілька метрів, а тоненькі як шнурок. В сирім стані дуже легко здійсмається з них кора.

Кошики такі, опалки, дуже тривалі, служать до ношення грибів, ягід, яєць, рільних продуктів і т. д. Величина їх різна, від маленьких, до дуже навіть великих.

3. „Каганець для худоби“. Якщо женеться худобу вузькою дорогою межи полями, закладається на писок кошикові „каганці“, щоби худоба не робила шкоди на полі. Каганці робиться так само, як кошики.

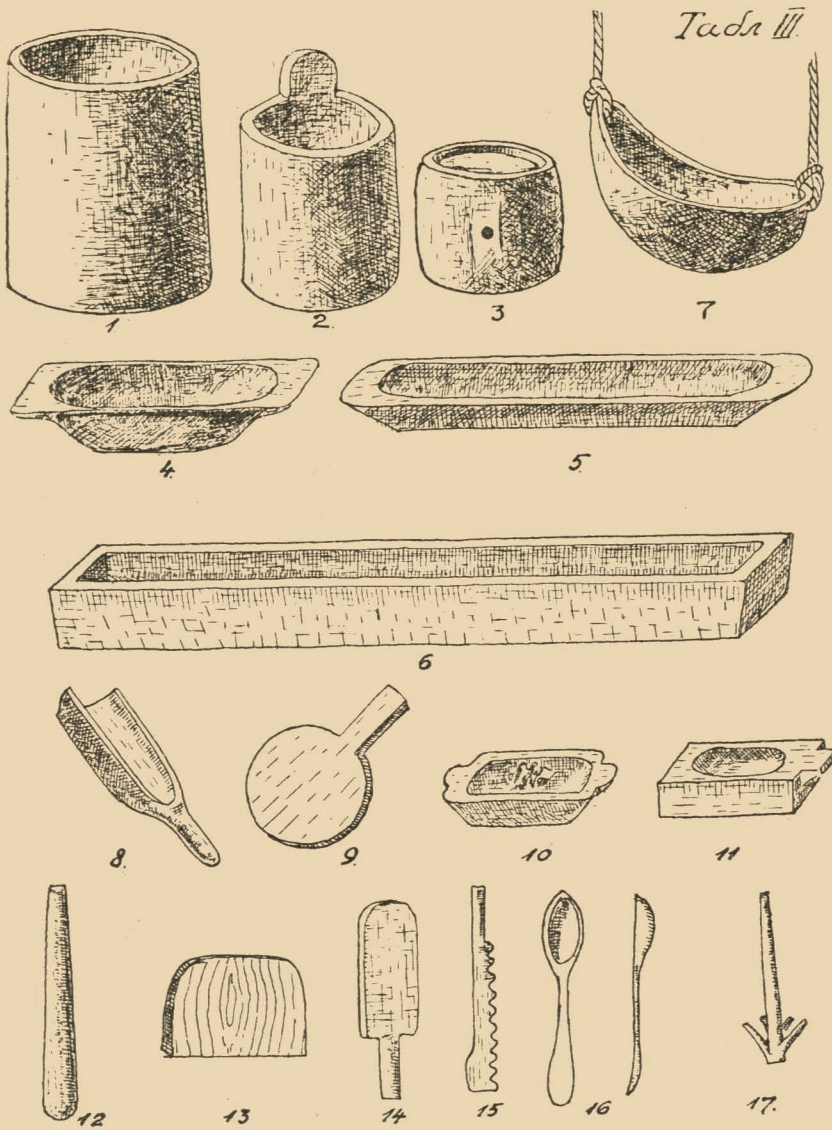
4. „К о з ў б и“ (Муз. Бой. 1693/а, 1694/б) роблять з кори смереки. Стягається зі смереки кору у формі чотирикутника та згинається всередині. Краєм роблять дірки гострим кільцем і зшивають „корчом“ смереки. Ручку доробляють з кори. Служить до ношення ягід, грибів.

5. „Т р і й ц я“ (Муз. Бой. ч. 1593/2) це тоненькі галузки смереки, очищені й окоровані, на які набивають ягоди.

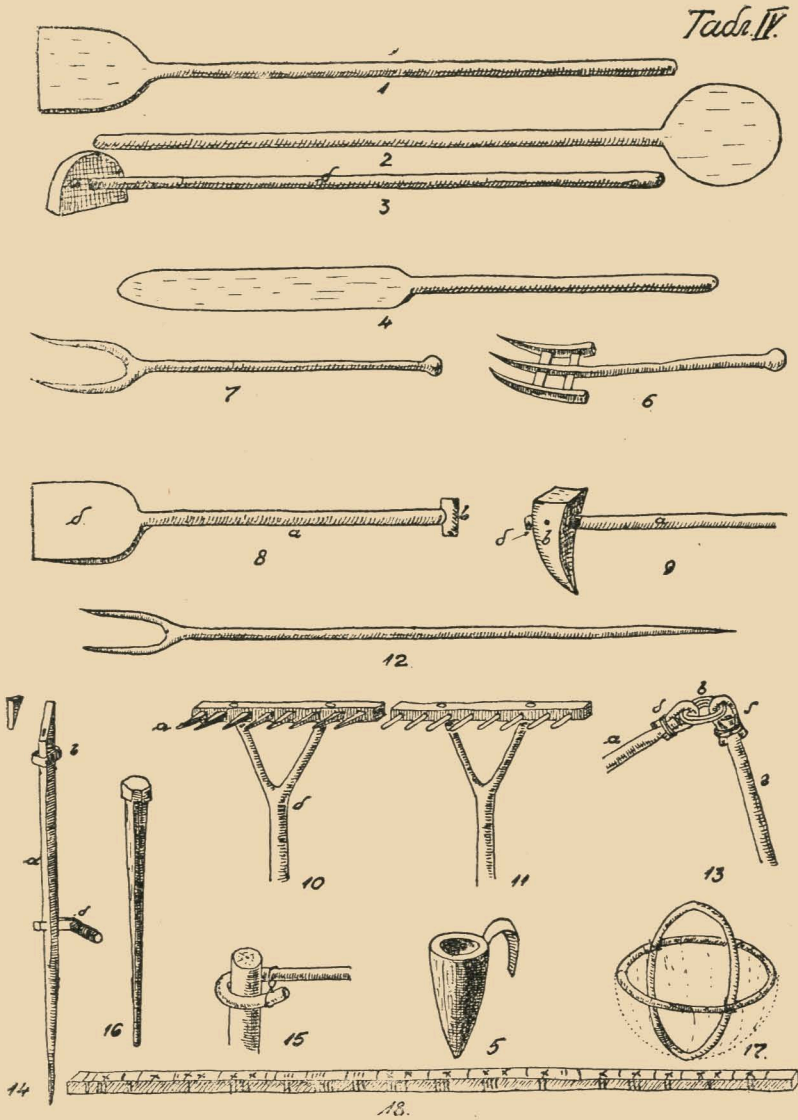
³⁰⁾ Moszyński: Kultura ludowa Słowian, T. I, str. 233.

1. Станов. 2. „Зваряльник“. 3. Бодня. 4. Цибер. 5 а, б, в. Коновця. 6. „Купілниця“. 7. Скопиць, 8 а, б. Путня, 9 а, б. „Святилничка“, 10 а, б. Мацька. 11. Полумацьок. 12. Вівчий полумацьок. 13. Гарнець. 14. Дійниця. 15. Діжка. 16. Шафлик, 17 а, б, в. Масничка.

1. Кадовб. 2. Гелетка. 3. Барилка. 4. Корито. 5. Валів. 6. Жолоб. 7. Завісита колиска. 8. Віячка. 9. Денце. 10. Калениця. 11. Валівка котяча. 12. Качівка. 13. Заткальниця. 14. Прайник. 15. Прайник карбований. 16. Лижка. 17. Колотівця.

1. Лопата менша. 2. Лопата більша. 3. Кочерга. 4. Ватралька. 5. Кушка. 6. Вила до гною. 7. Вила до соломи. 8. Лопата до гною. 9. Копачка. 10. Щинявні граблі. 11. Граблі до грабанья. 12. Вила на снопи. 13. Ціп, а) билинь, б) воголов, в) звязь, г) капиця, ціпивно. 14. Кіся, а) кіся, б) ручка, в) пятка. 15. Киянь. 16. Палиця дружби. 17. Опалка. 18. Карби.

III.

ТКАЦТВО.

Насіння льну вимолочують, опісля очищують через млинкування в млинку, (який купують звичайно в Турці), через очищення ручним ситом, або в слідуєчий спосіб: уставляють дошку похило й покривають полотном, „товстиною“. На вище уставлений кінець дошки сиплять льон. Насіння, як тажче, скочується в долину, а в заглибленнях товстини позістає порох, легше насіння буряну й т. п. Крім цього способу очищують також льон на „бощи“ вітралькою—подібно, як чистять овес. Докладно очищене насіння переховують через зиму в ґелетках.

Поле, на яким сіють льон, мусить бути „ліпше“ — найкраще надається поле по команиці, або по бараболі. Ґрунт мусить бути „чистий“ т. є пухкий. Наперед „підкладають“, опісля заволочують, ще раз орють і заволочують, щоби поле було не тільки пухке, але й гладке. Після сійби ще раз заволочують, щоби насіння краще покрити землею.

Коли ґазда перший раз їде весною заорювати, обходить три рази довкола на обійстю запряжений віз з хліборобським знаряддям і кропить свяченою водою. Решту свяченої води виливає коням під передні ноги. Перед кіньми робить бичем на землі знак хреста, хреститься й щойно тоді їде в поле.

Якщо поле, на якому посіяно льон заросло буряном, тоді палять його, поки льон зацвितе. Коли льон вже відцвितе, дістаєне головки, зачинає жовкнути й дозріє, тоді його „берєся“. Виривають його руками по кілька стебел разом з корінцями й

кладуть на землю. Опісля звязують в більші купки повереслом з льону, та ставлять на землі корінцями вдолину й так сушать 1—1½ тижня, а вразі змінливої погоди, навіть і довше. Уставляють різно — або в поодинокі вязанки, т. зв. „мандлі“ (мандель¹⁾), або кілька мандлів разом, якщо на дворі вітер і може поодинокі уставлені мандлі розкинути. В цьому часі, т. е 1—1½ тижня льон сохне, але ще зовсім не висихає, й для того сушиться далше в „кілях“ (Табл. V, ч. 1). Роблять це так, що вбивають в землю гладкий кілок, довгий на 2—2.5 м., так званий „кіпний кіль“, або „кіпне кіля“. Є він по обох кінцях остро заструганий. Один кінець вбивають в землю, на другий набивають мандлі. При самій землі, довкола кіпного кола уставляють мандлі корінцями вдолину й звязують повереслом. Це називають „столéць“. Згори на кіл набивають поодинокі мандлі й укладають навхрест. Так уставлені мандлі називають „кріжі“. В цей спосіб уставлений кіл зі стільцем і крижами називають „півкопа мандлів“. Півкопи мандлів сушать ще 1—2 тижнів, поки льон цілковито не висохне. Опісля звозять льон на боще й молотять. Кіпні коли переховують на слідующий рік.

Спосіб молочення льону в Жукотині цікавий. Уставляють драбину; по одній стороні драбини придержується мандлі за корінчики, по другій стороні драбини молотиться. Щоби всі головки льону добре вимолотити, особа, що придержує мандлі, обертає ними. Драбина хоронить перед ударами ціпа. Без придержування мандлів, не можна би добре вимолотити, бо мандлі підскакували би вгору.

По вимолоченню, вивозять мандлі на поле „стеліти“. Мандлі розвивають і кладуть тонькими верствами на землі. Найкраще до тої цілі надається стерня, яка хоронить льон перед розкиненням вітром. Так розстелений льон лежить на полі два тижні до одного місяця. В погідну осінь лежить довше, якщо слотна, то коротше. Льон лежить так довго, поки не відділиться паздіря від осередка. Відтак льон збирають, вяжуть в мандлі, звозять до дому й сушать на печі.

¹⁾ Гринченко: Слов. укр. яз. Т. I, ст. 404. Мандель, длю. м. мѣра при складываніи споповѣ.

Желеховский: Малорусско-німецкий словарь: Т. I, ст. 426 мандель, Mass von 15 Stück, bes. Bundstroh.

Головацкий: О народной одеждѣ и убранствѣ Русиновѣ или Русскихъ въ Галичинѣ и сѣверо-восточной Венгрии. Сиг. 1877.

В старих хатах сушили „на грѣдах“. Це були два кантові бруси довкола хати на $1/2$ м. пониже повали. Сухий льон „лѳмлять“ на „ломѳчці“²⁾ (Табл. V, ч. 2). Ламачка складається з „мѳчика“ та самої „ломачки“ — це є клецка з рѳвцем всередині, в який входить мечик. Зпереду є підпірка, зад ламачки уставляють в куті на пеньку. Перед ламанням ділиться мандель на дві часті, звані „рѳчки“. Ручку кладеться під мечик, який втискає її до рѳвця, а в цей спосіб ламається льон. Відтак дають ручки на піч і докладно сушать, — а як зовсім висохне, то „осікають“ т. є очищують цілковито з паздіря „осікачкою“³⁾ (Муз. Бой. ч. 2079/5), (Табл. V, ч. 3). Осікачка є так само зроблена як ламачка, має лише два рамена, що входять до рѳвців. Має також зпереду ніжки, а другий її кінець підпирають пеньком. Осікають на дворі, або деґебудь під дахом. Льон, очищений з паздіря, називають „осікане прѳдиво“. Його звязують вповолоині у вузол, що зовуть „кльѳб“.⁴⁾ Кльѳб має 60 ручок.

Кльѳб чешуть на „щітці“ (Табл. V, ч. 4). Це кружок, на якому є вбиті загострені цвяхи, роботи сільського коваля. Під кружком є дощинка, за яку привязується щітку до лавки. Робітниця сідає на низький столець біля щітки, бере ручку й потягає нею по щітці так довго, поки ручка не очиститься з клоччя й не залишиться прѳдиво.

„Клѳча“⁵⁾ це відпадки прѳдива, його гірша сорта. Клоччя є двоякого рода: грубе й тонке. Грубе, це гірший га-тунок, є воно твердіше. Тонке є мѳяке, делікатніше. Клоччя, розсортоване на тонке й грубе перетрясають „трясилом“. Це гладкий дрѳчок, остро закінчений. На гострий кінець набивають клоччя й його витрясають. Через трасення випадають з клоччя рештки паздіря й „внѳй“ ц. є тоненькі й короткі волоконця, непридатні. В цей спосіб очищене клоччя, зовуть „кудѳлі клѳча“. Очищені ручки збирають кілька разом, звязують і це є „кудѳля“.⁶⁾

²⁾ Назви „терлиця“, яку подає о. Ю. Кміт в „Термінології ткацького приладдя“, „Рідна мова“ 1934, ч. 11, в Жукотині не вживають.

³⁾ о. Ю. Кміт подає в „Рідній мові“ 1934, ст. 494 назву „терлиця—висікачка“.

⁴⁾ Гринченко: Слов. укр. яз. Т. I, ст. 253. Кльѳб, ба, м. Пучекъ звязаних послѳ очистки отъ кострики пеньки или льна.

⁵⁾ Гринченко: Слов. укр. яз. Т. I, ст. 253. Клѳччя, ча.

⁶⁾ Гринченко: Слов. укр. яз. Т. I, ст. 318. Кудѳля, лі, плохой лен. Фальковскі: Село Волосате, лїського повіта. Літ. Бой. V, ст. 20.

Якщо прядиво вже очищене, тоді прядуть. Прядиво надівають на „куделю“ (Муз. Бой. 2029/6). Куделя це дрючок⁷⁾ у долині ширший вгорі тонший, гладкий. На тоншій кінці є шнурок, яким прив'язують прядиво (Табл. V, ч. 5). Прядуть в цей спосіб, що грубший кінець вкладають за пояс запаски по лівій стороні. В праву руку беруть веретено, а лівою рукою „мікають“ прядиво, елинять язиком, щоби нитка була гладка. Щоби нитку скрутити, обертають веретено.

„Веретено“⁸⁾ (Табл. V, ч. 6, Муз. Бой. ч. 1890/1.) складається: 1) „гаджало“, це є кілко, яке грає роль розгонного колеса, 2) гостро закінчений патик, це „веретено“. Над гаджалом, є кілька ривців у веретені т. зв. „ріси“. Долішня часть пониже гаджала, це „плітка“. Веретена роблять з різного дерева, найчастіше з ліщини. Їх часто прикрашують різьбою. Веретена роблять на ручній токарці (Табл. V, ч. 7).

Нитки звивають на веретено так, щоби гострий кінець веретена був все вільний. Він є потрібний для роблення „зсилки“ („зсилити нитку“), певного рода ключки, що придержує веретено так довго, поки не спрядеться відповідно довгої нитки. Якщо нитка вже досить довга, (біля 75 см., т. є так довга, як далеко можна витягнути рамя), розв'язують зсилку, а нитку навивають на веретено. Зсилку здимають нігтем великого й вказуючого пальця правої руки, а ліва рука цілий час „мікає“ прядиво. Якщо вчасі „миканя“ зробиться на нитці вузлик, то розгризають його зубами. В цей спосіб назбирається в усній ямі більше жутого прядива, величини волоського горіха, що називають „кльофац“. В прядиві таких вузликів ще не багато — але як прядуть кльочья, а на „вечірках“ пряде більше осіб, тоді через вечір ціла долівка повна кльофаців. Веретено, на яке вже досить навинено пряжі, відкладають, а беруть інше.

Від кольоністів — німців, що мешкають в Волчій, переняли декотрі гзди в Жукогині т. зв. „німецькі куделі“. В селі буде їх 5—6 штук. Їх, як речі не чисто бойківської, не описую. Зрештою ширшого застосування німецька куделя тут не найшла, — хоч практично вона ліпша — гздині тримаються старого звичаю.

⁷⁾ Куделя, це кілька очищених ручок, зложенних разом. Також друге значіння „куделя“, це тут описаний дрючок.

⁸⁾ Гринченко: Слов. укр. яз. Т. I, ст. 135.
о. Кміт Ю.: „Рідна мова“ 1934, ст. 494.

Прядиво, перероблене на нитки, називають „пряжа“. З веретена перевивається її, „мотається“ на „мотовило“⁹⁾. Мотовило, (Табл. V, ч. 8), (Муз. Бой. ч. 2082, 2) це дрючок, довгий на 1—1,20 м. Має на обох кінцях по одній поперечці, прикріпленій на одному кінці. Поперечки, т. зв. „ріжки“, є 25—30 см. довгі. Вживають також мотовила (Табл. V, ч. 9), якого ріжки є двораменні. Нитка, обвинена один раз кругом веретена, називається „одна нитка“. Таких 41 ниток зветься „пасьмо“, а 20 пасем це „полуйка“. Поодинокі пасьма перевивається ниткою, скрученою вдвоє, званою „пасемник“. Це все роблять на мотовилі, яке помістити може лише одну полуйку.

Якщо полуйки вже готові, а таких мусить бути найменше 25—30, тоді мочать їх в цебрику в гарячій воді через дві доби. Вода з вимочених полуйок називається „збля“. Вона є темна, як вивар з дубової кори. Цю воду переховують і в ній купають рахігичні діти.

По вимоченню, полочать полуйки в чистій воді на ріці, або в цебрі. Вразі погоди сушать на дворі, або під дахом, тому що переповних водою полуйок викручувати не можна, бо нитки розкрутяться. Вода мусить сама поволі стекти, а нитки висихають.

Сухі полуйки забирають до хати, розтріпують і натягають на „ключці“. Ключка, це кривий кілоку формі гака, вбитий в стіну. Полуйки натягають руками. Випростовані й натягнені полуйки накладають на „віявку“¹⁰⁾ (Муз. Бой. 3901), (Табл. V, 10, 11, 12). Віявка складається з „трінога“, (Табл. V, 10). Це пеньок з трьома розгалуженнями. На рівно обтятім верху пенька є діра, в яку входить кілок. На кілок закладається „віявку“, (Табл. V, ч. 11). Це дві лати, з котрих долішня має заріз на середині для другої лати, щоб одна другу твердо придержувала. Вони є уставлені прямокутно до себе. На обох кінцях віявок є по три дірки. До одної з них заходить кілок у виді гака, зв. „ключка“. Цілої полуйки не розв'язують, лише накладають на віявку. Тепер „шпанують“ віявку в той спосіб, що ключки пересувають на зовнішні дірки. Коли полуйка вже добре натягнена на віявці, находять кінцеву нитку, розв'язують послідне, т. є двадцять пасьмо й „віють“ нитку полуйки на

⁹⁾ Гринченко: Слов. укр. яз. Т. I, ст. 449.

¹⁰⁾ Гринченко: Слов. укр. яз. Т. I, ст. 195. Витушка.

„ціву“. Нитка потягає рамена в'язки, які обертаються й розвивають нитки полуїки.

„Ціва“ (Муз. Бой. 2082/6), (Табл. V, ч. 13), це дерев'яна, округла рурка, довга на 25—30 см., груба в промірі на 2 см. На обох її кінцях знаходяться коліщата. Ціва складається з двоякого дерева: рурка є зроблена з дикого бозу, тому що дається легко видовбувати. Випалюють її дротом. Коліщата роблять з бучини. Таку ціву накладається на „потак“. ¹¹⁾ Потак є двоякого рода: старші, яких вже не вживають, і новіші.

Потак, модель старший (Муз. Бой. ч. 2082/1), (Табл. V, ч. 14). На досить грубій підставці є два дерев'яні рамена з отвором, до яких входить поперечний округлий дрючок, всередині своєї довжини чотирикутний. На це чотирикутне місце заходить колесо, досить тяжке, (500—600 gr) з букового дерева. Це колесо обертається через потягнення шнурка, зав'язаного на двох кінцях патика. На кінець дрючка—вісь, вкладається ціву, яка зі своєю віссю обертається.

Нині вживають у Жукотині значно уліпшеного моделю (Муз. Бой. ч. 3913), який унагляднює рисунок (Табл. V, ч. 15).

Як бачимо, потак служить до звивання нитки з полуїки, уміщеної на в'язці — на ціву. На одну ціву входить одна полуїка. Навинена ціва називається „півна ціва“. Звивається на ціву в цей спосіб: правою рукою обертається за ручку потак. Лівою рукою тримається нитку через кусень сукна або кожуха, т. зв. „вітку“. Витка хоронить руку перед скаліченням ниткою, вигладжує нитку, усуває рештки гудзів на нитці, та паздіря.

Готові нитки на цівах відносять до „снувальника“. В Жукотині є 3—4 „снувальників“ і вони виконують „снування“ для цілого села. Хто приносить до снувальника роботу, дає зараз один бохонець хліба, а відтак платить 10 грошів від одної „стіни“ (одна стіна=7 ліктів, 1 локоть 60 см.). Крім цього бере собі снувальник рештки ниток, які залишаються на одній ціві.

Повні ціви накладається на „снувальну драбінку“, (Муз. Бой. ч. 3900), (Табл. V, ч. 16). Це дерев'яні рамки з переділкою всередині вповодж. Рамки мають форму прямокутника. На обох довших раменах чотирикутника й у переділці є дірки,

¹¹⁾ Матеріяли до укр. рус. етнол. III. ст. 25.
о. Кміт Ю. „Рідна мова“ 1934, ст. 494.

через які проходять дроти. На ті дроти по обох сторонах переділки накладається ціви. Коли вже всі ціви на снувальній драбинці, бере снувальник з кожної ціви нитку, збирає всі в одній руці, зв'язує разом і в цей спосіб злучені нитки зі всіх ців „снўє“ на „снўальницю“.

„Снўвальниця“ (Муз. Бой. ч. 3899), (Табл. V. ч. 17), це дві рамки у формі прямокутника, уставлені до себе під прямим кутом. Довший бік рамки має 1·5—2 м., коротший 75—85 см. Уставлені на деревляній осі, яка спочиває на підставці. На однім з прямокутників є вгорі й долині на прогивних кінцях по одному кілкови. Є й такі снўальниці, що на долині, в місці получения рамок, мають кілок, який доходить до одної третьої висоти рамки, а вгорі рамки є привязані шнуром до повали хати, (Табл. V. ч. 18).

Зв'язані кінці ниток прив'язується до горішнього кілка. Одною рукою притримується пряжу, другою обертається снўальницю. В цей спосіб перевивають пряжу з драбинки на снўальницю. На снўальниці овиває пряжа прямокутники, полишаючи вільні місця межі пасмами пряжі. Коли снўальник дійде в цей спосіб до долішнього кілка, тоді на ньому завертає й знову йде довкола до горішнього кілка. Так робить, аж всі нитки зійдуть з ців на драбинках. По скінченню снўання, зазначає собі снўальник на пряжі мазею від воза „ткацькі міри“—згадувані вже „стіні“ (1 стіна 7 ліктів 1 локоть 60 см.). По визначенню стін зв'язує пряжу на обох кілках, де-не-де всередині снўальниці шнурком, щоби пряжа не замоталася. Відтак витягає долішній кілок, робить рід ключки — одну по другій, а пряжа виглядає, наче заплетене в кошу волосся.

Тепер перевивається пряжу на „варстат до перевивання основи“, ¹²⁾ (Муз. Бой. ч. 3897). Завданням його є перевинути основу на „воротило“, (Табл. VI. ч. 1).

Зі заду варстату сідає одна особа на землі й з цілої сили тягне за основу до себе. Основа переходить через валки 1), 2), 3), 4), 5), на воротило. Якщо переходить через валки, розширяється щораз більше так, щоби на воротилі мала відповідно однакову ширину. Щоби та ширина була зовсім однакова, є вміщений межі горішнім валком (4), а воротилом (5), рід гребеня, що зветься „рішки“. Цей гребінь (Табл.

¹²⁾ Moszyński: Kultura ludowa Słowian, T. I, стр. 328.

VI. 2) можна пересувати довільно вперед, взад або на боки, та в цей спосіб регулювати ширину пряжі.

Коли пряжа вже цілковито перевинена на воротило, знімається її разом з воротилом і віддається газді, що дав її до роботи.

Основу з воротилом закладають на ткацький варстат, званий „крósна“, ¹³⁾ (Муз. Бой. ч. 2082, Табл. VII.). Для докладнішого зрозуміння, подаю поодинокі часті кросен, які є виризовані схематично на долучених таблицях. Крім того подаю світлину кросен вцілости, з означенням назов поодиноких частей.

„Задні стовпкі“ (Табл. VI. ч. 3.), це задня підпора кросен. В горішній часті є виріз, в який входить воротило.

„Передні стовпки“ (Табл. VI. ч. 4), на переді кросен. В своїй горішній часті мають виріз на переднє воротило.

„Середні стовпки“ (Табл. VI. ч. 5), вміщені на середині підстави кросен, мають вгорі т. зв. „горішні карби“. Всередині лучаться з „середніми карбами“. Горішні карби є призначені на поміщення „набіля“ й „ничільниці“. Середні карби придержують заднє воротило, коли кінчиться основа.

Кросна спочивають на чотирьох ногах. Поперечок маємо тут три, вони називаються „збóячі“ (Табл. VI. ч. 6.) — передній, середній і задній збояч.

„Заднє воротило“ ¹⁴⁾ (Табл. VI. ч. 7), складається з „головки“ й „воротила“. Головка й воротило є зроблені з одного кусня дерева. В головці є чотири отвори, які лежать напроти себе й сходяться всередині головки. В середній часті воротила займає його $\frac{3}{4}$ часті рівець, званий „пага“, в який входить дрючок, званий „ціпок“. В цей рівець закладається початок ниток основи й притискається ціпком. Заднє воротило є вміщене у вирізі задніх стовпців.

„Переднє воротило“ (Табл. VI. ч. 8.), є таке саме як заднє воротило, різниця лише та, що пага переходить тут

¹³⁾ Гринченко: Слов. укр. яз. Т. I, ст. 137.

Матеріяли до укр.-рус. етнол. Т. III, ст. 30.

Moszyński: Kultura ludowa Słowian. Т. I, ст. 331.

Falkowski—Pasznycki: Na pograniczu... ст. 36.

Шухевич: Гуцульщина ч. II, ст. 255.

о. Кміт Ю. „Рідна мова“ 1934, ст. 494.

¹⁴⁾ о. Кміт Ю. „Рідна мова“ 1934, ст. 494.

о. Кміт Ю. „Словар бойківського говору“, Літ. Бой. V. ст. 36.

наскрізь і нема цівка. В пагу вкладається полотно й звивається на воротило, в іншому випадку звій полотна на округлім валку крутився би. Переднє воротило є поміщене в зарізах передніх стовпців.

До отвору головки переднього воротила входить „дідо“ (Табл. VI. ч. 9), який лучиться з „бабою“. В отворі баби находитися кілок з діркою, званий „хлопець“. Це знаряддя служить до задержування переднього воротила, на яке є навинене полотно.

На переді кросен є „сидженьова лавка“ (Табл. VI. ч. 10), на якій сидить ткач.

До переднього „збóяча“ й до обох дрючків „ничільниці“ є привязані шнурком „ніжні лапки“, (Табл. VI. ч. 11). Одна лапка є привязана до передньої, друга до задньої ничільниці. Служить до роблення „зіву“.

„Набіля“ (Табл. VI. ч. 12), складається з кількох частей.

а) „Підгорлиця“ (Табл. VI. ч. 12а), становить долішню часть набіля. На своїх кінцях має по одному отворові, через які переходять „дощинки набіля“ (Табл. VI. ч. 12б). В середині горішньої часті є заглиблення, довге на 2/3 цілої довжини підгорлиці, в яке входить „черен“ берда, (Табл. VI. ч. 12в). „Бердо“¹⁵⁾ (Табл. VI. ч. 12г), є між підгорлицею, а „вижною щокою“, (Табл. VI. ч. 12г). Черен складається з двох деревляних латок, що добре до себе прилягають, в які є вставлені „трости“, (Табл. VI. ч. 12д). Ці латки є звязані добре шнурком.

„Чóнок“¹⁶⁾ (Табл. VI. ч. 13), роблять з дерева. В одній своїй часті має заріз, де входить „флудец“ (Табл. VI. ч. 14), а на ньому є „цівочка“ (Табл. VI. 14) з навиненою ниткою. Ціла цівочка заходить в отвір чонка. Нитка на ціві зветься „підтканя“, нею перетикається основу напівперек. Чонок пересувається через „зів“.

„Ничільниці“¹⁷⁾ (Табл. VI. ч. 15) є дві: передня й задня. До виробу полотна т. зв. „простого“ вживають дві ничільниці. До виробу т. зв. „чиноватого“ полотна мусять бути чотири ничільниці. Є це два округлі дрючки з рівцем на обох

¹⁵⁾ о. Кміт Ю. „Рідна мова“ 1934, ст. 494.

¹⁶⁾ Гринченко: Слов. укр. яз. Т. II, ст. 470. чонок—нка, м. = човник. Части: стержень—клубец, шпулька—цівка.

Записки Н. Т. ім. Ш. Т. 55, 1902, словарець Верхрацького.

¹⁷⁾ Гринченко: Слов. укр. яз. Т. I, ст. 565, ничельниця, ничениця.

кінцях, на яких є т. зв. „кобілки“. Це нитки, спеціально зібрані собою, які сходяться з очком долішньої нитки кобілки. Подібна є ничільниця задня. Ничільниця є приміщені на „ничільничанім дрючку“, який спочиває на вижніх карбах. До ничільничого дрючка є привязані дві „колоківці“ (Табл. VI. ч. 16), через „колісця“ (Табл. VI. ч. 16а) колоківки переходить мотузок, якого один кінець іде до передньої, другий до задньої ничільниці. „Припушальниця“¹⁸⁾, це дрючок, якого один кінець входить в отвір головки заднього воротила, а другий спочиває на кілку, що знаходиться на середнім стовпiku. Служить до регулювання заднього воротила.

„Ціпки“, це дві деревляні плоскі латки, які переділюють основу всередині кросен. Це позістає влучбі з зівом і ничільницями.

Згадаю тут кілька зворотів, найчастіше вживаних при роботі на кроснах в Жукотині:

„Ткати кросна“.

„Іди за кросна“. „Іди тчі кросна“ (Іди ткати). „Хто тче кросна“ (Хто ткає на кроснах?).

„Віти бёрдо“ = звивати шнурком обі черена берда.

„Сукати цівочки“ = навивати цівочки під кросна.

„Припусти мені“ = пусти основу до переду припушальницею.

„Ене́й“ = підчас ткання громадаються під кроснами дрібненькі волоконця з пряді. Це дає досить грубу верству — енея.

„Відмастка“, це смар, зроблений з бараболі й муки. Служить до „відмашування“ основи, щоби нитки були гладкі. Робиться це обома руками; долоні смарується відмасткою й пересувається по пряді згори в долину й навпаки. „Вірізки“, це позісталі кусні ниток з основи. Служать до латання старої одежі.

Зняте з кросен полотно не надається ще до вжитку. Називають його „сировятне полотно“. Таке полотно дають до „зваряльника“, де його „зваряють“ перший раз. По „зва-

¹⁸⁾ Гринченко: Слов. укр. яз. Т. II, ст. 435, припушальник.

рянню“ несуть полотно „білити“ над ріку. Наперед полочуть в ріці, потому розстелюють над берегом — найчастіше на річнім шутрі. Якщо над рікою нема шутровиська, то розстелюють на траві, однак підстелюють камінні плитки, бо трава „зеленить“ полотно. Розстелене полотно зливають водою з ріки віячкою кількадесять разів вчасі дня. На ніч забирають полотно до дому, а на день розстелюють. Так білять через місяць. По місячнім біленню перуть на ріці. Роблять це в той спосіб, що з хати беруть лавку й уставляють в ріці. Полотно укладають в „карби“ й кладуть на лавці; одна прачка стає по одній, друга по другій стороні лавки й вдаряють прайниками. Називають це „прати в двійню“, т. є одна й друга на переміну вдаряють в полотно прайниками. В цей спосіб перепрані фалди полотна спускають в ріку. По перепранню розкладають полотно на сонці, щоби висохло й дають другий раз до зваряльника. Відтак знова цілий місяць білять над рікою, та знова перуть. В цей спосіб роблять 2—3 рази, вкінці перуть ще раз докладно й сушать. Біле, чисте, готове вже полотно звивають в „колбиці“, натягають через стіл, та гладять каменем. Камінь є величини людської голови, сподом рівний і гладкий, зверху півкулистий. Беруть камінь в обі руки й посувають ним по полотні. Дві особи, уставлені по обох противних кінцях стола, витягають полотно з цілої сили. В цей спосіб прасує й натягається полотно так довго, аж воно блищиться. Тепер навивають полотно на дрючок цілком тісно, а по звиненню дрючок витягають. Готове полотно переховують в коморі.

* * *

Одно гздівство в Жукотині продукує річно 15—50 т. полотна, залежно від числа родини, засібности та скількості орного поля. Якість полотна залежить від матеріялу, з якого зроблено полотно. Полотно з клоччя буде гірше, як полотно з прядива. Найкращі полотна є виконані вцілости—т. є так основа як і підткання з найліпшого прядива. Гірші полотна мають основу з прядива, а підткання з грубого клоччя (III. сорта). Найгірше клоччя (IV. сорта), т. зв. „вотіпи“, служить до виробу шнурів.

1). „Повісмо тонке“¹⁹⁾ (Муз. Бой. 2254/2). Це найліпше, найкраще полотно, яке виробляють газдині в Жукотині. Воно тонке, густе, досить мяке й біле. Основа й підткання з такого самого, найліпшого прядива. Служить до виробу „шматя“.

2). „Повісмо крущасте“ (Муз. Бой. ч. 2254/4). Підткання й основа з найліпшого прядива, лише спосіб виконання інший. Тонке повісмо є ткане на дві ничільниці, натомість крущасте повісмо на чотири ничільниці. Робота такого полотна є трудніша, ткач мусить бути добрий, щоби вмів таке полотно ткати. Служить до виробу плахт і обрусів.

3). „Повісмо крущасте, тонше“ (Муз. Бой. ч. 2254/5а). Підткання й основа з найліпшої пряжі. Виріб трудний, на чотири ничільниці. Служить до виробу плахт і обрусів.

4). „Повісмо косичасте, грубше“ (Муз. Бой. 2254/5б). Основа з прядива, підткання з тонкого клоччя (I. сорта). Роблять на чотири ничільниці, подібно як попереднє, різниця лише в матеріялі, з якого виконують. Служить до виробу плахт, ліпших мішків на муку, обрусів і т. п.

5). „Повісмо тонке, просте“ (Муз. Бой. ч. 2254/1а). Основа з прядива, підткання з тонкого клоччя (I. сорта). Роблять на двох ничільницях. Служить до виробу шмаття, переважно сорочок. Може бути з тоншого або грубшого підткання, а тоді повісмо буде тонше, або грубше.

6). „Повісмо грубе, просте“ (Муз. Бой. ч. 2254/1б). Основа з тонкого клоччя (I. сорта), підткання з грубого клоччя (II. сорта). Роблять на кроснах на дві ничільниці. Служить до шиття порток, мальованок, запасок, кафтанів і кацабайок, на покриття потягачів (старий подертий кожух, покритий полотном).

7). „Товстинá“ (Муз. Бой. ч. 2254/3). Основа виконана з клоччя (II. сорта), підткання з клоччя (III. сорта), званого „товстинне клоччя“. Роблять через дві ничільниці. Служить до виробу порток, „пяхтів“ і міхів на муку. Може бути в трьох грубостях.

8). „Полотно косичасте, грубе“, зване „чиновáте“ (Муз. Бой. ч. 2254/6). Основа з клоччя (II. сорта), підткання з клоччя (III. сорта). Роблять на кроснах в чотири ничільниці. Служить до виробу плахт і мішків.

¹⁹⁾ Гринченко: Слов. укр. яз. Т. II, ст. 222.

Чубинській: Матеріяли — Петроград 1872—1878, ст. 408.

Шухевич: Гуцульщина: Т. I, ст. 148.

9). „Міховина“ (Муз. Бой. ч. 2254/7). Основа з клоччя (III. сорта), підккання з клоччя (IV. сорта), досить грубо прядене. Роблять на дві ничільниці. Служить на виріб мішків на бароболу.

10). „Переткані плахти“, звані „сірі плахти“. Основа з клоччя (I. або II. сорта), підккання з овечої вовни, чорної, змішаної з білою, або сивою. Служить до виробу плахт до накриття замість коців. Роблять на дві ничільниці.

Коноплі сіють в малій кількості, лише на городі. Коноплі „перші“ „вимикується“, а коноплі „пізніші“ ростуть до кінця літа. З пізніших конопель є насіння. Перші коноплі вимикують, звязують в сніпки, звані „китки“. Їх сушать на сонці. Висушені мочать в стоячій воді „в якійсь калабані“, притискають камінням, щоби були під водою. Там позостають так довго, поки лико не вигниє й не відділиться від осередка. Відтак виймають з води, сполокують з болота та намулу й висушують на сонці. Ломлять ламачкою, знова сушать, осікають і роблять клоччя та прядиво. Пізніші коноплі справляють так само, як і перші, лише вперед вимочують насіння. Звичайно мішають прядиво конопляне з льняним. З конопляного клоччя роблять шнури. На виріб полотна не надається. „Сімя“ служить на насіння, або туть так, як мак в „макорте-тах“ на „сімяне молоко“, з якого роблять зупу.

ВИРІБ СУКНА В ЖУКОТИНІ.

Жукотинський газда плекає вівці не лише на молоко, мясо, шкіри на кожух, але передусім для вовни. Вівці стрижуть два рази до року, вчасі великого посту, коли вівці ще на обійстю, другий раз „на кошарах“, т. є на місці літнього випасу. Стрижуть вівці спеціальними, кутими ножицями, які роблять цигани в Вовчім, або купують в Турці. На кошарах, де є багато овець різних газдів разом, властитель пізнає свої по знаках, вирізаних на вухах овець. Кожний газда стриже свої вівці сам. Вівцям вяжуться ноги, кладеться на землю й стрижеється, почавши від голови — зіставляється лише трохи вовни на чолі й кінці хвоста. Вистрижену вовну збирають до мішка й забирають до хати. Вовна з одної вівці називається „руно“.

Вистрижену вовну мочать в теплій воді через 24 годин для відтовщення. Вода не може бути за гаряча, бо тоді вовна робиться шерстка. Відтак її виполокують на ріці, та розкладають на дошках або драбинках, щоби висохла. Суху вовну „розскубується“. Це робить звичайно ціла челядь. По розскубленню „чіхрають“ на „щітках“. Щітка, (Табл. VI. ч. 17) це деревляна дощочка, покрита шкірою, у формі квадрату, якого бік має около 25 см. Через шкіру проходять цвяки, які звернені вістрям в одну сторону. Щітки мають по одній ручці. Першу щітку уставляється на лавці під кутом 45°, а всередині по боках прибивається до лави. Особа, яка „чеше вовну“, сідає напроти щітки на низькім столику, бере в одну руку розскубану вовну, та кладе межі щітки. Горішню щітку пересуває здовж долішньої внапрямі до себе. Робить це так довго, аж вовна „застаєся“ т. є. згромадиться між гачками щітки. Тоді додає свіжої вовни так довго, аж вовна дійде до кінця гачків на щітках. Тепер здійсмається зі щітки цілий плястер вовни, який відкладається на бік. В цей спосіб перечищують цілу вовну, та надівають на куделю й прядуть.

Вовну прядуть спеціальні робітничі. Це звичайно старі газдині, які йдуть від хати до хати й наймаються. Прясти вовну треба вміти, не кожна газдиня це потрапить! Ціла штука в тім, щоби вовняну нитку за сильно не скручувати, бо тоді нитка збігається в ключку. Вовняну пряжу перевивають з веретена на „клубята“ — т. є. клуби. На один клуб іде 3—4 веретена пряжі. Клубки, порожні ціви й воротило несуть до снувальника для роблення основи. Деякі приносять снувальникові пряжу вже на цівах. Снувальник робить основу так само, як основу полотняну й готову основу на веретені віддає газді, який закладає основу на кросна. На підткання беруть гіршу вовну, зі зимового руна.

Тому що сукно таке є вузьке, так як полотно, зішивають його здовж деревляною голкою,²⁰⁾ такою самою вовною, з якої зроблена основа. Швів по викінченню сукна в ступах цілком не видно. Таке зняте з кросен „сукно небите“ є рідке, без відповідної краски, — до вжитку не надається й мусить бути віддане „в ступи“. В цілім Жукотині немає ступ,

²⁰⁾ Деревляну голку роблять з ясенowego дерева. Вона довга на 10—12 см. Вушко випаляють розжареним дротом.

та ніхто з жукотинських газдів не вміє на них робити. Сукно „на биття“ відвозять до ступ в Топільниці, а навіть до Старого Самбора.²¹⁾

„Кр а ї ки“ виробляють жукотинські газдині самі. Крайка мусить бути виткана з одного кусня; на обох кінцях є „френдзі“. Крайка йде через одну довжину кросен. Основу роблять з найкращої чорної вовни. Нитки мусять бути тоненькі. Основи не роблять снувальники, лише самі газдині на кроснах. Тому що основа не є навинена на заднім воротилі, окружає нитка заднє воротило, а є привязана до переднього. Підткання роблять з вовни й перетикають кольоровими, купованими нитками, або вовняними білими домашньої роботи.

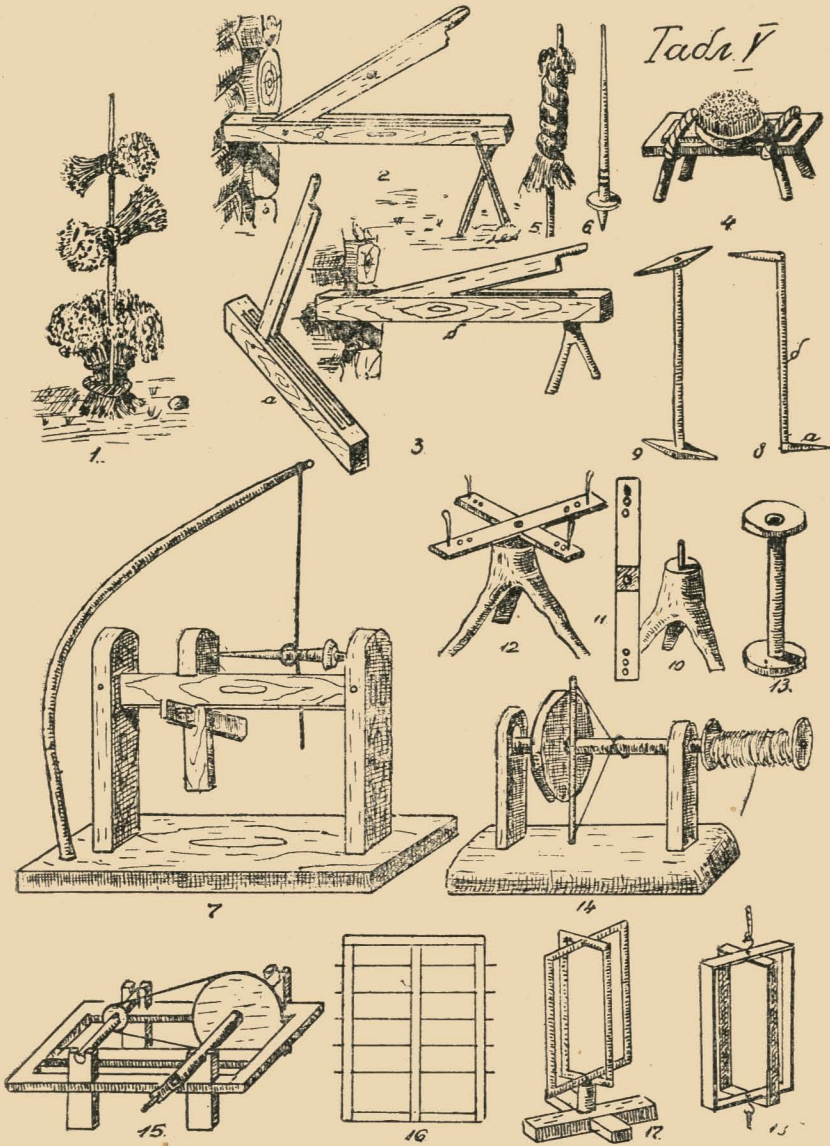
Н и т к у до ш и т т я роблять з найкращого прядива. Нитку таку прядуть тонко й звивають на веретено, де переходується. Нитку „засиляють“ на голку, вдвоє скручують і потягають воском. Така нитка є дуже сильна.

Чорну нитку до шиття красять самі. Для тої цілі збирають нафтовий копоть — н. пр. здимають з лампи скло, над огонь надставляють кусень дощинки, на якій осідає копоть. Нитку, призначену до крашення, звивають на вказуючій і великій пальці, та замочують у воді. Відтак вимашують нитку саджею, та перевивають. Нитка така тривало задержує чорну краску, навіть в пранню.

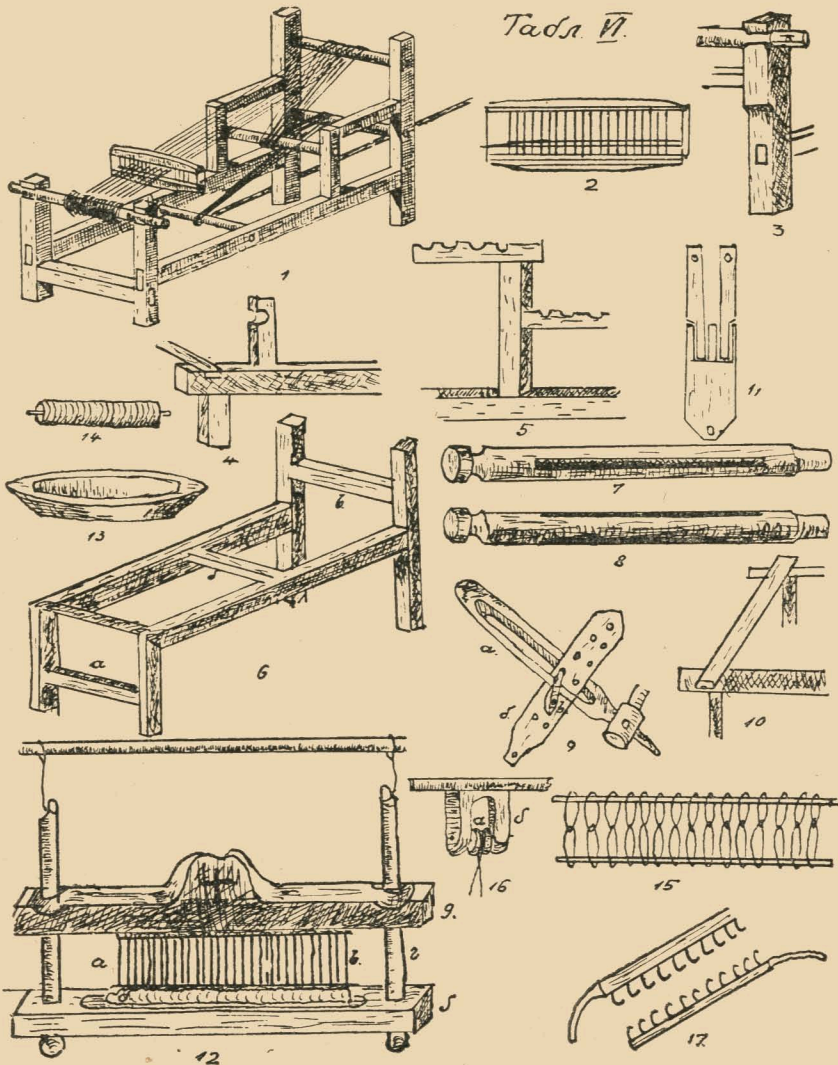
Декотрі газди красять нитки красками домашньої роботи, однак такі нитки підчас прання бліднуть.

Ш н у р к и до обшивання лейбиків роблять з білої вовни. Прядуть тоненькі вовняні нитки, які дають кравцеві, що шие лейбик. Кравець сам скручує шнурок з 4×4 ниток, т. є на один шнурок іде 16 ниток.

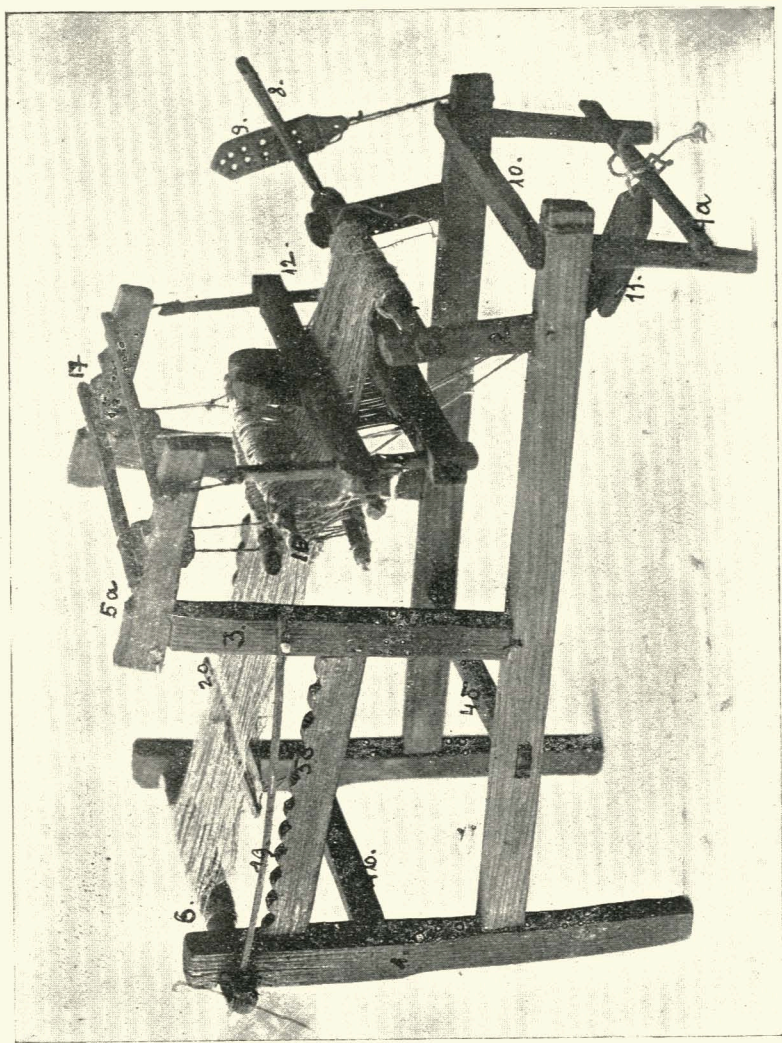
²¹⁾ В Жукотині на ступах сукна не звивають, тому про той рід роботи не згадує.

1. Півкопа мандлів. 2. Ламачка, а. мечик, б. ламачка.
 3. а, б. Осікачка. 4. Щітка. 5. Куделя. 6. Веретено.
 7. Ручна токарка. 8. 9. Мотовило. 10. Триніг. 11. Віявка.
 12. Віявка. 13. Ціва. 14. Потак, старий модель.
 15. Потак, тепер вживаний модель. 16. Рамки. 17. Снувальниця.
 18. Снувальниця.

1. Варстат до перевивання основи. 2. „Ришки“. 3. Задній стовпик. 4. Передній стовпик. 5. Середній стовпик. 6. Збояч, а. передній, б. середній, в. задній. 7. Заднє воротило. 8. Переднє воротило. 9. а. дідо, б. баба, в. хлопець. 10. „Сиджиньова лавка“. 11. Набіля. 12. а. бердо, б. черен, в. трости, г. підгорлиця, г. дощинки набіля, д. вижня щока або піднебіння. 13. Чонок. 14. Цівочка. 15. „Ничілниця“. 16. Колоківці, а. коліща, б. колоківця, 17. Щітки.

КРОСНА.

1. Задні стовпки.
2. Передні стовпки.
3. Середні стовпки.
- 4 а. Передній збояч.
- 4 б. Середній збояч.
- 4 в. Задній збояч.
- 5 а. Горішні карби.
- 5 б. Середні карби.
6. Задне воротило.
7. Передне воротило.
8. Дідо.
9. Баба.
10. Лавка.
11. Ніжені ланки.
12. Бердо.
13. Підгорлиця.
14. Дошки набіля.
15. Черен.
16. Нічильниця.
17. Нічильний дрочок.
18. Колоківця.
19. Припуцальниця.
20. Ціпки.

M I S C E L L A N E A.

Краків, 29. квітня 1676.

Ян III. Собескі, король польський надає попівство в Бабині в доживоття набожному Григорієві й його синові також Григорієві — Копачеві.

Ор. Муз. „Бойківщина“ в Самборі, ч. 1472.

Пергамен 41·2×29·3+5·5 см. — досить добре захований. В місцях зложення дрібнесенькі дірки, які не ушкоджують змісту. На закладці новіша записка: *Zachowanie przu porostwie babinskim nabożnych porow*. Брак печатки; Залишились по ній три вирізки ¹⁾, крізь які проходить пізніше перетягнутий шнурок. In dorso записки: 1. *Babina pro 1-mo pułłanek pola generice (sic) położony z wolnościami parochom słuźacemi (reka XVII—XVIII w.)*. 2. *In castro Premisliensi feria sexta in vigilia festi S. Bartholomaei apostoli anno 17 syto ad personale oblationem admodum reverendi Bazyli Hanczakowski privilegium hoc officium castrense capitaneale Premisliense suscepit et induxit*.

|| Jan Trzeci z Bożej łaski Król Polski, wielki książę Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Inflantski, Kiiowski, Wolhyński, Podolski, Podlaski, Smoleński, Siewierski y Czerniechowski ||.

Oznaymuiemy ninieyszym listem naszym wszem wobec y każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, iż my ¹⁾ mając nabożnych świeszczenikow Hrehorego y syna iego także Hrehorego Popowicza ²⁾ żywota pobożność y w cnotach chrześcianskich doskonałość bardzo dobrze zaleconą, umyśliliśmy ich przy dożywo | tnim używaniu y spokoyney possessiey popostwa we wsi Babinach do ekonomiey naszej samborskiey należącey będącego zachować, iakosz zachowuiemy y zatrzymuiemy ninieyszym listem przywileiem naszym, które to popostwo cisz przeuczeni nabożni popi z cerkwią, pułłanem roli zdawna do przereczonego popostwa babińskiego należacemi włościami, przyległościami y przynależnościami z wolnym na potrzebę domową w lasach naszych rąbaniem, gorzałki warzeniem, piwa warzeniem tak, iako antecessorowie ich trzymali y zazywali trzymać y zażywać będą. Do żadnych iednak podatkow y ciężarow chłopskich dzierżawcom należących, dawa-

¹⁾ Печать була завішена, хоч в тексті мова, що її витиснено.

nia dziesięciu od bydeł wszelakiego rodzaju, odprawowania podwód y szarwarkow lesnego dawania y innych robot, ani żadnych powinności dworowi należących, należec nie będą. Także żołnierzow stanowiskiem, przechodem, mimochodem podeymować, nocować, ani im stacy wydawać y chlebow tak zimowych łanowych, iako y przechodnich y mimochodnich składać nie będą powinni, od czego my ich powagą naszą królewską zwalniaemy. Poddanym zaś tamecznym, aby te wszelkie ciężary za nich ponosili y parafianom wszystkim, aby podług zwyczaju w ekonomiey samborskiej zachowującego się dochody zwyczajne z każdej cwierci, cierkiewne, nieodwłocznie a skutecznie oddawali rozkazuiemy. Obiecuiąc to po nas y niasniejszych następcach naszych, iż przerzeczonych nabożnych popow od wzwyż nazwanego popostwa, pułłanu roli nie oddalemy ani nikomu mocy oddalać nie damy, ale wcale y nie naruszenie prawo im dożywotnie zachowamy, co y niasnieysi successorowie nasi uczynią, prawa nasze królewskie, Rzeczpospolitey y kościoła s. rzymskiego katolickiego wcale zachowuiąc. Na co dla lepszey wagi y pewności przy podpisie ręki naszej pieczęć koronną przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Krakowie dnia XXIX miesiąca kwietnia roku pańskiego MDCLXXVI panowania naszego || . Jan Król.

На „вінчованє“, заміщенє в б. ч. „Літ. Бой.“, дістала Редакція листа від п. Маріяна Міхневича з Шандровець слідуючого змісту: „Вінчованє“ це не є ніяким зразком вічливости й образовости бойківського вислову, тільки твором хоробливої фантазії Гаврила Максима. Бойки мають краці „вінчованя“, яких зразки подає:

1. Подав Федор Ціко, літ 50, господар з Висоцька Нижнього.

Підчас Різдяних Свят ходять колядники по хатах збирати овес на потреби церкви. По відспіванню „Бог предвічний“ бажають:

„Вінчуєм Вас бряте тим Новонароджєним Ісусом Христом, котрий ся народив в місьці Вифлеємі, розвеселив весь сьвіт, ний Вас розвеселіт щасьцьом, здоровійом, а по столітнім житію небеснов курунов. Як вінчуємо так Вам дай Боже!“

Або: 2. Подав Василь Гусак літ 40, господар з Висоцька Нижнього.

Коли господар виносить з комори „мацю“ — чвертку вівса й дає колядникам, тоді „береза“ — старший брат — всипає его до мішка „коньови“ (цей що носить), кидає 3 пригорщі вівса з поворотом до „маці“ господаря, щоб насіння не забрати, та ось як „вінчує“: „Панове брата, панове колядники, дав нам брат колач, кілька ту дав зерен, кілька му Бог природив, тільки му дай Боже: польности, мирности, аби діжджав прирабяти і на свята церквою давати, волів, корів, пчів, стогів, оборогів, аби годен працювати і братам дарувати“.

Рецензії.

В органі „Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego“ — „Lud“ серія II. рік 1934—35 появилася стаття п. Калістрата Добрянського: „Bractwo Kawalerskie im. św. Mikołaja w Starym Samborze“. Ця стаття складається з п'яти частей: перша з них є вступом, інші подають звичаї, які це товариство (на основі слів автора) на протязі дуже довгих літ плекає. Якщо йде про опис цих звичаїв, то як етнографічний матеріал, є він добрий. Слабше представляється справа зі вступом, який має подавати короткий історичний нарис „Братства Кавалерів“. Не повелось авторові з цитуванням та інтерпретацією документів. Вправді автор застерігається, що всі подробиці, що відносяться до „Братства Кавалерів“ в Старім Самборі, — „опираються на власних спостереженнях і оповіданнях старших вже людей“. Однак це не управнює ще автора до таких історичних недокладностей, як пр., що „klasztor ten (в Спасі) przeniósł się później do pobliskiej wsi Ławrowa, gdzie do niedawna jeszcze w kaplicy, w lesie znajdowała się trumna ze szczątkami księcia Lwa; obecnie kości książęce złożono w piwnicy pod cerkwią klasztorną. Твердження таке, непоперте історичними фактами, не представляє вартости.

Не думаю, щоби автор таке „opisał na podstawie własnej obserwacji“. Було би краще навести такі твердження в знаках наведення для зазначення, що автор не подає цього від себе, або може було би ще краще подати у вступі короткий історичний нарис, а опісля перекази „старших вже людей“.

Шкода, що автор не відчитав грамоти Жигмонта III., коли вже не в оригіналі, то принайменше у виїмках в Літ.

Бой. ч. 4. стор. 29. Ствердив би тоді, що цей документ походить не з 1594. р., але з 22. V. 1603. р., та що цей документ був редактований не до „Братства Кавалерів“, але до кушнірського цеху. Це що „Братство Кавалерів“ цей документ переховує, не є доказом, що він до того братства відноситься; а також не є доказом, що вчасі редакції документу (який відноситься до кушнірського цеху) існувало вже „Братство Кавалерів“. Маємо зате докази в архіві „Братства Кавалерів“, що статут братства був затверджений в XIX. в., що вказувало б на його основання в тому часі.

Доки не знайдеться документ старший, не можна твердити рішучо про дату вчаснішого основання товариства.

У видавництві „Towarzystwa miłośników języka polskiego“, — „Język Polski“, за вересень — жовтень 1935. р., ст. 105—110 появилася статейка п. Ярослава Рудницького під наголовком: „O nazwie miejscowej Sambor“.

Справою назви „Самбір“ інтересуються віддавна різні дослідники. Праці в цій справі започаткували українці, як А. Добрянський, Площанський, Ступницький, Петрушевич і інші. Не бракувало між ними й таких, що значіння цієї назви старалися вяснити зі становища ономастики, як пр. Петрушевич. Пізніші автори, як Хмельовец, Галічер, Мікльошіч та автор згаданої статейки, не дуже різняться від Петрушевича методами досліду, — а хоч вони виводять свої докази після основ ономастики, та не поповнюють може значніших похибок, то доходять до різних навіть розбіжних висновків. Автор у своїм нарисі не згадує Петрушевича, хоч він перший старається вяснити назву Самбір на основі ономастики.

Автор шукає історично-мовознавчого матеріалу в „Актах городських і земських“. Це вибір не дуже щасливий. Знаємо, що в цих актах XV—XVIII. в., писаних латиною, автори стараються топографічним назвам надати якнайбільше „латинський визвук і з того виходять неясности. Твориться штучно на одну й ту саму місцевість по кілька до себе неподібних назов. Таких назов нарід ніколи не вживав, і тому матеріал А. G. Z. не може — як автор каже: „stanowić podstawę wszelkich badań onomastycznych“. Якщо автор хотів би опертися на правдивих назвах, від віків уживаних, — то може це знайти лише в устах народу.

Читаючи ономастичні висновки автора, мається вражіння, що автор примінює їх до згори наміченого пляну. Автор подає свою тезу не індуктивно, тільки дедуктивно.

Дуже цікаві є висновки автора, а іменно — що назва Самбір (Sambor) є: „występująca w języku polskim w postaci mieszanej polsko-ruskiej“. Чи назва „Sambor“, яку доволі часто стрічаємо в межах безсумнівно етнографічно польських — або назва Zambor, Сомбор в Югославії є також „w postaci mieszanej polsko—ruskiej“?

Подібно як мовознавчі висновки інших авторів, так і автора згаданої статейки, не вносять нічого нового. Всі спроби вияснити назву Самбір на основі ономастики не дають жадної розв'язки цього питання. Мимо цього, що автор хотів би замкнути справу якнайбільше рішучим: „ponad wszelką wątpliwość...“, то нікого задоволити не може слабо аргументоване рішення цієї квестії в роді самих-борів, самих-боротьб, чи щось іншого в тім роді, подібно як в'яснювання походження назви Кульчиць від — „кульки“. Чи не краще було би шукати в'яснення цієї назви між народом, як це зробив Др. Скорик, котрий виводить цю назву від рода червоної верби, званої „самбір“, „самбірка“ (Літопис Бойківщини ч. V).

Вкінці разить стале й консеквентне вживання через автора терміну „ruski“ замість „український“. Думаємо, що редакція „Języka Polskiego“ в цій справі не робила застережень.

Др. ВОЛОДИМИР КОБІЛЬНИК

Марійка Гірська: „Вівчар“—Бойківське оповідання. Накладом Видавничої Кооперативи „Мета“ 1935.

Вівчар Марійки Гірської це симпатична з таланом написана новелька з життя наших бойків.

В цій новелі авторка безпретенціонально, але легкою рукою малює побут наших верховинців.

Доля Настасі з маленьким Йванцьом це доля бездомної матері, а зокрема бідної українки, яких так багато у нашій країні.

Мотив новелі — посвята Настасі для своєї самотньої дитини-знаний у нашій літературі. Його доторкалися й наші великі письменники й у „Вівчарі“ замітний їх вплив, однак через це не тратить нічого на своїй вартості новелька М. Гірської.

Серце вразливе на людське горе, любов найменшого брата, вправне вухо артиста, що відчував кожний живчик природи, це тривкі признаки талану Марійки Гірської. Дм. Б.

Н О В И Н К И.

Побажання останнього зїзду представників українських музеїв, щоби обласні музеї звернули пильну увагу на етнографію, а особливо на народню ношу, що на очах затрачується, конкретно зреалізувало Товариство „Верховина“ в Стрию, котре дня 20. жовтня 1935. р. уладило в салі „Народнього Дому“ показ народньої ноші, образів та пісні. Виступали самі селяни в числі около 150 людей. Виведено частину весілля в домі молодого з Кальної (Скільщина), т. зв. „Скаканка з вінками“ й „чвірка“. Переведено показ народньої ноші з Тершавки, Сихова, староміщанської ноші з Должків, та зі села Тисова. Крім того виведено т. зв. „Ломаний вечір“ з Пояланиці, підчас котрого молода й дружка просили на весілля. Група з Тисова вивела весільний похід, а селяни з Дідушич В. презентували свої давні одяги. Дуже цікавий був фрагмент весілля з Кавська, разом зі старинними колядками й щедрівками. Крім того був показ ноші з Більча, Мединич, Боянова, та весілля з Лисятич, показ ноші з Мізуна, та Чолган. Різноманітність верховинських, підгірських та наддністрянських одягів захоплювала не тільки знатоків, але й ляків. Музей „Верховина“, довершив дуже поважної й корисної праці в ділянці пізнання та популяризації бойківської етнографії. Належить піднести особливу заслугу в уладженні свята голови музею „Верховина“ п. дир. О. Сілецького, підчеркнути його труди й працю над розвитком Т-ва, а також проф. Залеського, п. Костівної, п. І. Домчівської й п. дир. Колодницького. На показі був приявний делегат музею „Бойківщина“ зі Самбора, делегат „Національного Музею“ та народнього мистецтва зі Львова. Того рода імпреза має велике значіння не тільки для популяризації народнього мистецтва, але й є невичерпаним джерелом для знатоків, тому при уладжуванні цього рода імпрез було би дуже вказаним повідомляти та запрошувати якнайбільшу кількість дослідників етнографії.

КОМІТЕТ УКР. ОБЛ. МУЗЕІВ.

Подібно як минулих літ, так і в цьому році уладжено старанням самбірського кружка Р. Ш. й музею „Бойківщина“ цикль популярних викладів на різні наукові теми. Прелегенти

вложили в свої праці багато енергії та знання, — ніщо дивного, що селя була через цілий час викладів переповнена. Не бракло й тем з бойківської території, побуту та культури бойків. З признанням підчеркнути належить, що наша шкільна молодь масово брала участь у викладах, що свідчить про її інтелігенцію та замилювання до науки.

Віддавна відчувала бойківська земля брак свого інформаційного органу — коли не щоденника, то бодай тижневика або двотижневика. Щойно недавно вдалося Управі музею „Бойківщина“ увійти в стисліший контакт з редакцією „Стрийської думки“ (двотижневик), яка виходить у Стрию. Редактор цього корисного для нашого громадянства двотижневика п. А. Омелян Козак, розуміючи вагу й значіння преси для нашої суспільности, згодився поширити свою базу діланя на цілу Бойківщину, а часопис, змінивши свою дотеперішню назву „Стрийська думка“ на „Думка“, став органом бойківської землі. Від того часу часопис поміщує всі справи, які відносяться до цілої Бойківщини. В тому часопису найде кожний мешканець Бойківщини все, що його цікавить, а також популярно-наукові статейки з побуту та культури бойківського племені. Нашим обовязком є піддержувати цей корисний часопис.

Число існуючих українських обласних музеїв побільшив ще один — музей в Бережанах. Саме життя вказує потребу існування такого музею — бо між Яворовом а Тернополем була люка (не згадуючи очевидно про Львів), яку належало виповнити. За ініціативою людей, які розуміють потребу зберігання памяток нашої культури та науки повстала нова станиця, що має всі дані до гарного розвою. Між прізвищами основників музею бачимо заслуженого робітника на полі музейництва — дра Франца Коковського, котрого суспільність наша знає не тільки з популярно наукових праць, але й з роботи в музею „Лемківщина“ в Сяноці. Ми переконані, що при таким складі Управи, музей в Бережанах стане новою станицею української культури та науки. Бажаємо успіхів у праці.

Появилася друком книжочка Івана Филипчака: „Історія села Берегів, самбірського повіту“, Береги 1935, накладом культурних установ села Береги.

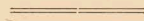
В переднім слові цієї книжочки читаємо між іншим:

„Нам селянам здається, що до писання історії наших сіл, або й цілих околиць покликане повинно бути в першій мірі наше матірне товариство „Просвіта“ у Львові, або регіональні товариства, такі, як „Бойківщина“ в Самборі, „Лемківщина“ в Сяноці й т. п. На нашу думку вони повинні покликати фахівців до писання історії наших сіл.....“

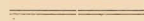
Зазначити годиться, що завданням товариства й музею „Бойківщина“, як наукового товариства, є видавництво наукових праць, а не популярних книжочок без наукової вартости, в роді згаданої „монографії“ Берегів. Шкода, що Береги не „покликали“ до написання монографії свого села — фахівця. Якщо музей „Бойківщина“ видає два рази до року „Літопис Бойківщини“ сповняє цілковито під видавничим оглядом своє завдання.

До „Літопису Бойківщини“ ч. VII. долучуємо—Звіт з діяльності Тва й музею „Бойківщина“ за 1935. р.

Управа музею „Бойківщина“ одержала побажання з нагоди Нового Року від визначних осіб та установ не лише в краю, але й із заграниці. На цій дорозі складає Управа музею щиру подяку всім своїм співробітникам, приятелям та прихильникам.

- набірає міхур, з болю під пахою твориться на жилі нарва, величини яйця.
- Дімка, ки. (Ст. К. 1) Спідниця. 2) Задимлена цибулька садити. Бл. Димужка. Диміти.
- Дімник, ка, ки. Волосатий. „Деревина на сьвірні (своринь)“ у стіні, куди виходить дим. М. Мощьичь. З. Х. 1934.
- Димурчяд. Волосатий. Місцевина. Михайло Мощьичь. З. Х. 1934.
- Дірбати. Пав. „Незручний знарьад дірбат.“
- Діргавка, ки. Дриржання, зимоха. Ст. К. Дроші, ів.
- Діргавицьа, ці Лихорадка. Пав. Діргавицьа. Пропасниця.
- Діргоньїти, ньїю, ниш, нит. Пав. Трємтїти. Цїпоньїти. Ст. К.
- Дирнацьа, дирні, Шматки порізаного морога. Пав. Дєрнák, дєрньа. Куц трави з корінем і глиною.
- Дих, ху віддих. Пав. Дих. Дихання.
- Дїханка, ки. Ц. Дихавка.
- Диханье. Яв. Все, що дихає.
- Дїхнути.⁺ „Маєте цїлє жьїтьа! Ни дїхнути... Скрўтиць треба брãти дисьатьóm... Обї тьãщє на вагў... На газьдьїське нимá чьасў (нема цїни)“.
- Дихтїти. Охр. Скоро дихати. Пєс, умучений бїганням, вибаливши язик, дихтїть. Ст. К. Міцно опухлий чоловік на ньому „всьо дихтїт“, трясеться...
- Дичинã.⁺ Жк. Дикі звїрята.
- Дівбїд, adv. Яв. Пора дообїдня, від ранку до 8 або 9 год. „Прийди до нас дівбїд!“ Охр. Дообїд.
- Дївер.⁺ Г. Брат чоловіка. Гн. Дьїверь. Шурин.
- Дївниця. Пас. Зїрниця.
- Дївчã, чьãти. Дївчинка.
- Дїдко, ка. Макс. „Ах, . . . дїдками матїр, з тими слугами“. Анна Куцєриб — Кобло Старе. 19. VII. 32 р.
- Дїжа⁺, дїжка⁺. Охр. Коритце, мїсити тїсто.
- Дїзрїти. Охр. Доглянути. Dojrzeć.
- Дїйнарка. Г. Деревяний скопець для овець. Дц. Лб. Дїйницьа.
- Дїл великий. Охр. Пострїче, Гн. Дьїл. Пасмо гїр. Яв. Дїл, дóли. „На долах лїпше жити, нїж в горах“. Пас. Дїл. Вододїл.
- Дїло.⁺ Охр. Interes. Яке ми дїло! Jaki mi to rarytas.
- Дїлók.⁺ Г. Дїл, розграниченя водїв.
- Дїльба.⁺ Яв. Theilung. Макс. „Андрїй Терлецький заборонив Миколаїови Венжовському дїльбў тої ринї, тої

- ріки“ — поділу, ділу тої рині. Михайло Кречківський — Лібухова. 30. V. 32. р.
- Ді ль н і ц я⁺. Г. Часть у плоти від одного стовпа до другого.
- Ді ль с ь к і й. К. Ор. Подільський.
- Ді т і щ а. Яв. Die Buben. Sing. діт і щ е не вживають. Охр. Діт і щ е, рлг. діт і щ а.
- Дні с ь ка. Сьогодні. Волосатий. Ннись. 4. X. 1934. М. Мощьичь.
- Дн о в а н ка, ки — днювання; пробування худоби цілий день на полі.
- Дн у в а ти. Ст. К. Днювати.
- Дн ь о м. Пр. „На пів дньом зорáли сме і ничьни б ó л о, з а р у д í л о, з ч ь о р н ь í л о“.
- До, adv. К. Ор. коло. До 40 зол. — коло 40 зол.
- Добáвок. Пав. Додаток.
- Доб а г á т и с о б і. Охр. У стравах. Dobiegać sobie.
- Добáти собі - прийти на якусь гадку; подумати собі.
- Добича. Гор. Худоба. Ст. К.
- Доб í ч ь е, доб í ч ь е т а.
- Д ó б н ь а, доб é н к а. Пав. Довбня; деревняний молот.
- Д ó б р а в ó л ь а. Згода. „Жыййме б í л ь ш ь е у г н ь í в ь у, н и ж ь у д ó б р í в ó л и“.
- Добреніця, ці. Ц. Добряга.
- Добрі. Дуже, міцно. „Точьоловік дікий бив.
- По острів брітов, ни брітвит, по острів добрі, ни хóче; тот отворів вікінце і верг брітов до пото́ка“.
- Д ó в г а. Волосатий Місцевина. Михайло Мóщьичь. З.Х.34.
- Довгáстий⁺. Яв. Подовгастий. Охр. Podługowaty.
- Довг за силіти, начьиніти — зробити довг.
- Довгуля. Г. Довга сорочка у малих дівчат.
- Довговічний⁺. Віковий, на довгий час, на роки. Охр. „У вас суть люди дóвговічні“.
- Довжа. Пас. Подовгасте горня на молоко.
- Довжéвінь; грубéвінь. Ст. К. Так довгий, так дуже грубий. Бл. Грубовінь.
- Довж í т и. Яв. Робити щось довшим.
- Д ó в ж ь е, а в ú ж ь е. Пр. Довше, а вужче. „Дóвжье, а вúжье силó поть í г л о с ь а“.
- Довершити⁺. Охр. Довершити копицю сина.
- Довідуватися, довідатися⁺. Охр. Дізнатися.
- Довк р у г í. Пав. Кругом.
- Дов ó л ь í⁺. К. Ор. Досить.
- Дов ó р а. Пав. Мати право (довіря?). „Має якусь дово́ру до мене“.
- Д ó в ь а з к и — обжинки; кінець жнив. Ст. К. Днесь вінець.

- До́гбйкати́сьа, ю́сьа, кашсьа, катсьа — до-
кликатися.
- До́гварья́ти́сьа. Пав. Спе-
речатися, доправдуватися.
- До́гид, до́года⁺. Пав. Ви-
года; вдоволення. „Всьа-
кий до́гид“.
- До́гидний⁺. Пав. „До́гидний
чьяс“ — відповідний.
- До́гурити, рью, рьаш,
рьат — дошкулити, спро-
тивіти.
- До́днэшно́го дне. До́сьо-
годні.
- До́дня, adv. Яв. Перед роз-
світом. Ст. К. Дідне.
- До́во. Яв. Охр. Здобне мо-
локо,
- До́един — „А посудину
вітвк гет до́едну“.
- До́жджь, джьу, джьі.
Дощ.
- До́жджьйк, кў — дощик.
- До́жджьівка, и. Пр. Вода
здошу. В. Ткачишин. 31/III 35.
- До́зира́ти, раю, раш, ат.
Михновець. Уважати, догля-
дати. „До́зираю го, би да-
щьо ни вкрав“. Ц. „До-
зі́раний умирає раз,
недозі́раний два рази“.
- Дзв. Гор. Піклуватися, мати
на оці.
- До́зы́рнісьть, но́сти. До́гляд.
Ст. К. Старунок, ку.
- До́йильни́ца, цы — дійниця.
- До́йниця. І. Скопець для
коров.
- До́к. Пр. „Бук росте́,
всйхат, док ни впá-
де“. В. Ткачишин. 31. III. 35.
- До́казáти. К Ор. Говорити
прикрі слова.
- До́клад; на до́кладьі
Пав. На припасованні.
- До́ко́нчі. Охр. Koniecznie.
- До́кус. Михновець. Зовсім.
„Розьі́друт до́кус“.
- Анця Пашьовичь, Грозывка.
2 X. 1934.
- До́лїни, ин. Волосатий. Мі-
сцевина. Михайло Мощичь.
3. X. 1934.
- До́лівні́ць. Ц. Лицем до
землі.
- До́льї. К. Ор. На долину.
Здо́ли. Здолини.
- До́льїв го́ро́в. Міхн.
- До́льїв до́ро́гї, до́льїв
ріки. Пав. У долину доро-
гою, річкою.
- До́лов — долом; у долі.
- До́ловáти. Охр. Пес до-
лув. Глядати за жиром.
- До́лува́ти. Пав. Ходити,
кланятися, старатися, дохо-
дити.
- До́ля. Яв. Різнитися від щастя.
Доля, це буцим то вроджена
прикмета, а щастя припад-
кове. Кажуть нпр. „Не ма-
вєм щастя с тими во-
лами (при продажи), бо
долі змалку не маю“.
- До́ма. Охр. „Не всі у не-
го дома“. Bez jednej klerki.
- До́ма́рити. Охр. Бути при
домі. Дзв. Гор. До́ма́рь,
рьа, до́монта́рь, рья.

- Ц. І. Домаріти. Сидіти дома.
- Домере. Пас. Так.
- Домі. К. Ор. До дому.
- Домівка, ки — домівини; вимівка, застереження.
- Домівствó. + Пав. Родинний кружок; дім, господарство. Ст. К. Доміствó, ства. Житло, приналежність з роду.
- Домні. К. Ор. Міхн. До мене.
- Домóва, ви — умова.
- Дóмови гість. Пав. Що рідко пробуває дома.
- Домовій. Дц. Лб. Гади́на, що жие під хатою; її бояться, вбивати.
- Донимáти. Яв. Доріека́с, doskulać. „Студьінь дуже донимат“.
- Дóнний. Яв. Глибокий. „Керниця дóнна“.
- Допáсти — „Обі допáв лáви і вже хропит“.
- Дóпевний чоловік. І. Чоловік, що на нього можна спуститися.
- До пів сполудéнку. Пр. Василь Ткачишин. 31. III. 35.
- До правдуватисья. Пав. Упевнятися.
- Дора. І. Артос.
- Дóраз+. Охр. Od razi.
- Дорóбало, ла. Ст. К. Непутящий робітник. Пав. Доробкевич.
- Дорога молокова на небі. Охр. Droga mleczna.
- Дорóга остра. Михновець. Гостра дорога з при-
воду дощу. 6. X. 1934. Пр. „Рвáli писанкі сїрид дорóги.
- Дорогітнѣа, нѣи, — доріжня. „Днись дорогітнѣа, вже нїяк ни мож вітримати“.
- Дорóжник. Яв. Що мешкає при дорозі! стереже її від пошкодження.
- Дóрскати, дóрсати. Пав. „Віз дорскат по ямах та по каміню“. Охр. Дóрсати. „Віз дóрсат о каміння“. Uderzać.
- Дóсватки. І. Згода за придане по сватанні.
- Досить (добре). К. Ор. Дуже (добре).
- Доскопítити — щось недоброго завважити; підозривати.
- Дóста+. Охр. Dosyć. К. Ор. Багато.
- Достигáти. Ст. К. Доспівати. „Збіже достигáє“.
- Дось — дóста, досить.
- Досьвідчувати — бути свідком. Бл. Досвідіти. Досвідчити.
- Дóсьвіта. Пав. Перед розсвітом.
- Дотѣпний. Пав. Здали́й, зручний. Zgrabny.
- Дотулітисья. Пр. Доторкнутися. „Дотулітисья — занѣалосья“. В. Ткачишин 31. III. 1935. „Дотулісья і порóжня фáйка“. Волосатий. Дотуліати-

- сья. „Пасков кождої худобїни са дотўльат“. М. Мощьичь. З. Х. 34.
- Дотямлю Свен. Пригадаю.
- Дохіть, дохоти. Пав. До схочу. „Напитисья води дохоти“.
- Дохтьір, рья. Лікар.
- Дочьиньїня. Пав. Інтерес, заняття.
- Дочьиньати, ньаю, ньаш, ньат — долучувати.
- Доцьанкі. Волосатий. Місцевина. Михайло Мощьичь. З. Х. 1934.
- Доцьичька плужьаня. Волосатий. Одна д. при плузі, а дві: чьикотови. Також „двї доцьичьки крузь бїла в боронї“.
- М. Мощьичь. З. Х. 1934.
- Драб, и. І. Драбини до воза.
- Драбїнка, ки — Гердан.
- Драбнїй віз. Волосатий. Великий віз. М. Мощьичь. З. Х. 1934. Дзв. Гор. Драбнїастий віз.
- Драбня звора. Волосатий. Полудрабок. Пр. Ст. К. М. Мощьичь. З. Х. 1934.
- Драбнїй пірид, ду. Волосатий. Перед великого воза. М. Мощьичь. З. Х. 1934.
- Драбўга, ги. Ст. К. Дрянець. Бл. Драбўга.
- Дражнїти⁺. Пав. Дратувати, зачіпати. „Дражнїти пса“.
- Драловати, дати драла. Яв. „Свиня подраловала“ — побїгла у чваль.
- Охр. „Скоро течися“.
- Драмустити. Пав. Толочити, топтати.
- Дранїці. І. Довгі гонти покривати будинки.
- Дрантє⁺. Пас. Шмаття, що скуповують жиди. Дзв. Гор. Дрантья — обрїзкн з клецив.
- Дрантивий⁺, цундравий⁺, миндравий. Пас. Нездалий, непотрїбний, ні до чого.
- Драпаки. І. Рїд ожин, що ростуть на бадилї, подїбно як малини.
- Драпачька, ки. Кїл з коротким гїллям, що на нього складають висушувати „команицю“. І. Драпанье. Островка сушити сїно й збїжжя. К. Ор. Драпачка, ки.
- Драпка. Пас. Laufkäfer.
- Драпнўти. Пав. Утікнути.
- Драпцьовати. Пас. Скоро бїгати.
- Драча, драчка. Охр. Raub.
- Драчовати. Rauben.
- Драча⁺. І. Додаток до податків, усяка данина.
- Драчки. Макс. Вербовї штахети. Максимів Анастазія — Кобло Старе. 23. VI. 32.
- Драчь, gen. драчя. Охр. Räuber; драчиха — Räubersfrau. Дзв. Гор. Драчь, чья. Дерун, слуква. Scolarax rusticola, die Waldschnepe. Пав. Що бере бїльше, ніж треба.
- Дрєбезї. Пав. Шматочки.

- „Упав горниць і розсипавсья в дрéбезіи“. Drobiazg.
- Дребіт, дреботіти. Охр. Дрібно іти; чи танцювати? Ст. К. Дріботьіти. Тупцяти, крутитися, дрібно, швидко танцювати. Є сороміцька пісня, що починається: Танцювала, дріботьіла..
- Дрѣвніти. Яв. Охр. Псуватися. Дрѣвно. Попсуге, перегниле дерево.
- Древоруб⁺. Охр. Rebasz. Яв. „Простий чоловік, хлоп“.
- Дренчіти. Бл. Вн. „Горнець дренчіт“ — збитий. Ст. К. Видавати глухий, придушений голос.
- Дрїва — дрова. К. Ор. Дрива. Не є дрив — нема дров.
- Дриворубищье, щья — „Нездалий хлоп до роботи“.
- Дрїгонець. Яв. Що гонить за здирством.
- Дриганьівка, ки. Михновець. Місцевина. З. Х. 1934.
- Дрїгати⁺. Пав. Шукати напасти, вішатися. Ст. К. Стріпати, баламкати ногами.
- Дрїгнути — умерти, стріпати ногами. „Бодас дрїгнула!“
- Дрижати, дрїгати. Яв. „Земля driжит“.
- Дрильати, льяю, льяш, льят. Тручати. „То хабá, в болото дрїлити.“ Гв. Дрїлити. Ст. К. „Дру́лити. Макс. „Мене ніхто не бив, хиба мене Якуб Лисейко дрїлив“. Тетяна Кремінь — Лінина Вел. 17. VI. 32.
- Дрїньіти. Пав. Голосно driжати. „Віздриніт побитьім гостиници“.
- Дрисень. І. Рослина з листям, подібним до верби, росте на мокравих місцях.
- Дристати⁺. Пав. Корова driще, коли дістане розвільнення.
- Дрїфньіти. Пав. Бутвіти, гнити, здеревіти. „Бўчина здрїфньіла“.
- Дрїбóйко; дрїбóйкий. Ой дрїбойка коломийка, дрїбойка, дрїбойка. Єдна мила, друга щира, трета солодойка. Пав. Міхн. Дрїбóйка. Дрїбонька.
- Дрїмні дрїмняниці, Свен. Дрїбно заплетені коси.
- Дробинá, ни — „вівчийтовár“. Ст. К. Пав. Дрїбна бульба.
- Дрóbята⁺. Ц. Вівці, барани.
- Дровель. Бл. Перегинсько. Вовк.
- Дрозд. Охр. Дрізд. Turdus die Drossel. Яв. Дроздіця. Самиця дрозда.
- Дротянка. Макс. Дротяна нагайка. Василь Гуньчак — Білич. І. VI. 32.
- Другарь⁺. І. Патик при силіві, що до нього прибивають керму.
- Другати ниткі. „Скру-

- чувати нитки на ничьиницьї або на волоки“. Пав. Дру-
їати — задвійно пряти.
- Друшляк⁺. Свен. К. Ор.
Кожушок без рукавів.
- Др'ягóm. Пав. Трап. „Іха-
ти др'ягóm на кони“.
- Др'обнуги — упасти з ви-
сочини.
- Др'ягнути⁺. Пав. Підси-
хати. „Болото на до-
розї піддр'ягло“.
Пр. „Снїг роздр'яг“ —
сніг рознутився, помякшав.
Михайло Ткачишин. 27. I. 35.
- Др'явкати. Пав. Кричати
захриплим голосом. Міхн.
Др'яукати
- Дубиївка, ки. Місцевина
в Бистрому. Іван Крис. З. X. 34.
- Дубільяти. Пав. Учитисл
ходити; йти.
- Дубїти. І. Виправляти шкіру.
- Дубїць, бцьа — ручка при
ножі.
- Дубівка. Свен. Бочка.
- Дубонїти. Дудніти, гомо-
ніти. Охр. Tętnieć.
- Дўги — поодинокі дощини
при хірургічних складаннях.
Шпуги. Пав. Дугá. Клепка,
складова часть бочки, цебра
й т. п.
- Дудівник, ка. Ц. Праліска
сон. Anemone pulsatilla, die
Küchenschelle.
- Дужатись з ким. Охр. Бра-
тися за руки, прóбуватися,
хто міцніший.
- Дужьїй. Міцний, здоровий.
- „Слабїй дáльї заїде,
як дужьїй; дужьїй
пільно йде, а пак сьá-
де“. Желех. Дўжїй. Охр.
Дужший. Mocniejszy. Пав.
Дужїй.
- Дўжїнники. Бл. Паленички,
що їх печуть того понедел-
ка, коли полочуть зуби. У
Войшилові беруть (давніше)
з дому жінки такі дужїнники
ї сирої капусти, їдуть до
шинку й їдять ці дужїнники,
щоб дужї були.
- Дужнік. Пав. Сильний, а, е.
Дуйвітир, тра — непоси-
дючий.
- Думїти — думати зі здиво-
ванням, бути нерішучим.
- Ої думїєш, синцю мїй,
думїєш, думїєш,
Та ти, бáчьу, єнчьу мá-
єш, деж мене задїєш?
Пав.
- Дупелнáвїй. Пав. Порохна-
вий, дуплавий.
- Дупльїги, ю, єш, є; ємо, єте,
ют. Ст. К Трємтіти, страха-
тися. Макс. „Я дуплїю
над тим“ — я дуже ду-
маю над тим. Степан Кар-
ваш. 21. УІІ. 34. І. Тихо, спо-
кїйно сидїти. Дуплїй—Сиди
тихо.
- Дуплó⁺. Охр. Яв. 1) Дїра
в деревї. Птахи сидять по
дуплах. 2) Ubіkасја. „В того
гáзди пораховала катастраль-
на комісія два дуплá, ні-
би то двї мешкальні кімнати“.

- Дзв. Гор. Поодинокі частини будинку Желех. Höhlung eines Baumes, hohler Baum.
- Дупл ó⁺, рлуг. дупльа. Пав. Кімната.
- Дупн á в и й—надсуптий, надрушений (дерево).
- Ду́ра, р и. К. Ор. Сигнал на обід (у лісі).
- Дурбáк, ка. К. Ор. Дурень.
- Дурити, дурі́ло. Охр. Що дурить, що мантить; дурильство—„американський humbug“.
- Дуріти, дурі́й, дурі́йка, дурі́йство. Охр.
- Ду́ркати, каю, каш, кат, каю т. Михновець. Стукати; вдаряти. „Ду́рка в у стóлик“. „Альóв ду́рка й ти пír“. Анца Пашьовичь. Грозьівка. 2. X. 1934.
- Дурник, дурниця, дурництво. Охр.
- Дурні́к, ка. Дурі́йка. Lolium temulentum. Ст. К. Дурі́ця. ці.
- Дурні́чка, ки—даремничка.
- Ду́рно⁺. Охр. Daremnie.
- Дурні́к. Бл. Вн. Дурень.
- Ду́рчити. Г. Трясти, пр. на возі, або залізниці.
- Дуфáлий, дуфальні́щый. Пав. Сильний, сильно збудований; потрібний, здібний, здатний, змірний.
- Дуфати. Пас. Надіятися на кого. Ufać.
- Дух. Бл. Задуха в хаті.
- Дух за п и р á т и—не давати дихати.
- Духóвник, ка — духовний.
- Ду́цкати — теля „ду́цкати“ корову у вимя.
- Дучьáй⁺, чьáю. Пав. Отвір у жорнах, відкля паде-мука.
- Дучайка. Охр. Яма, що в ній збирається дощівка.
- Дучая. Пас. Чип з діркою на бочці. Росолянка зпід дучаї — росіл з капусти зпід чопа. Волосатий. Дучьáя, ї. Отвір у камені; до неї вкидають зерна з опалáчки. М. Мóщичь 3. X. 34.
- Дзв. Гор. Дучьáя, чьáї (велика й мала). Місце при жорнах на збіжжя й діра в камені, куди всипають його. Ст. К. Ду́чка, и.
- Ду́шьсьє — міцніше, більше.
- Ду́шьині́ча, ни; ду́шині́чка, ки — свіжа солонина; молоде свиняче мясо. Желех Schmorbraten, Golaschfleisch.
- Ду́шь у губі́ти — занпащувати душу. „Чьóловік, за дьі́тмй гíне, а ду́шь у губі́т“.
- Дьві. Дві. „Дьві години; дьві дóби“.
- Дьвірь. Волосатий. „Як вíнесут мирцьа, тоті дошькй від столá в и р и в á ю т і чьй р и з в і к н ó м é чь у т ь н а дь в і р ь“. Михайло Мóщичь. 3. X. 34.
- Дьі. Дц. Лб. Дівка.

- Дьівка, ки. Уживають замість донька, не дивлячись на це, чи заміжня, чи ні.
- Дьівур, ра. Ц. Дівчур. Охр. „Що за вівчатами гонитя“.
- Дьівчюк, ка—дівчина біля 13-15 літ. „Я ще дьівчюком біла, а вже всю роботу в хижьи вела, робила, бо мьа мамка малов облішьяла“.
- Дьідіниць, нцьа. Пр. Місцевина. Михайло Ткачишин. 12. XI. 1934.
- Дьідичька, ки. Жінка, що має заінтабульоване все на себе.
- Дьідня. Пав. Додня, зранку, перед розвидненням.
- Дьідова. Волосатий. Місцевина. Михайло Мощьичь. 3. X. 1934.
- Дьійдалиий. Пав. Здалиий, здібний, мужний. Недьійдалиий.
- Дьійка. Яв. Вівця або корова, що дояться.
- Дьіла, нема дьіла. К. Ор.
- Нема що (треба щось порадити).
- Дьілетка⁺, Гілетка. Яв. Мірка. „Гілетка бриндзы“ К. Ор. Делетка. Чвертка (25 kg.)
- Дьірька, кі. Дірка.
- Дьітвак, ка. Дитя. Дьітвачьок, чька. Дитячко, дитя.
- Дьітїну диржя́ти — бути за куму.
- Дьітисья⁺, Пр. „Де сья дьіти?“ Де зайти? де скритися? В. Ткачишин. 31. III. 35.
- Дюг. Охр. „Дюг би тя утяв!“ Яв. Дюк. „Червоний на лици, як дюк!“ „Не знати, що воно значить.“ Пав. Дюг. Штовханець.
- Дюгати, дюгнути. Яв. Stossen, stechen. Пав. Дюгати. Штовхати.
- Дюйм, ма. Ц. Цаль.
- Дяка. Охр. Без пояснення. Подекуди похоронна проповідь.
- Дячїтсьа — добре поводитися; траплятися.

Е

- Е! Л. Мш. Ні!
- Евірь. Пав. Зелене поліно.
- Ево. Пав. Зовсім не так.
- Егї на тья, пек! — агї на тья, пропав бис!
- Ей тимой хло! Ц. Ой ти хлопче!
- Ембрїлья, льї. К. Ор. Заслуженина, винагорода.
- Ет⁺, А якже „Ти спала?“ „Єт, спала!“ жєлєх: Ет! int. des Wegwerfens, Absprechens, Sträubens, des Unwillens: lass mich!
- Єгівдати — товкти, сувати по одному місці. „Біда помнї єгівдати“. Побіч: Ігівдати. Пав. Набивати, товктися.

- Єден. Охр. „1) Розличі від більшого числа: Єден (а не два) пішов. 2) У нікого ніт паші, хиб а у єдного газди — einzig u. allein. У нас хиб а єдна верба попукала (на відяри), а всі інші дерева ще ні!“
- Єдінний грагарь. Волосатий. Не подвійний. М. Мощьичь. 4. X. 34.
- Єднóсловний. Яв. Що держиться одного слова, пляну.
- Єнчьі. Волосатий. Інші. М. Мощьичь. 4. X. 1934. Пр. Дáщо єнчье. Децо інше. Єнáчье. Інакше. В. Ткачшин. 31. III. 35.
- Єрха. Пав. Тоненька, виправлена шкіра.
- Єстина. Пав. Вислід з рахунку, сальдо.

Ж

- Жаліва⁺, І. Яв. Свен. Кропива. Жаліти. Яв. Висікти кропивою.
- Жалитіся. Охр. Кропивою спікатися.
- Жалі виводити. Охр. Ридати, голосно плакати. Яв. Ридати й споминати це, за чим ридається.
- Жаліти. Яв. Voleć. Жалувати.
- Жарáпаль. І. Косодеревина—шпильковий куц, подібний до ялівцю, вється по землі, тамуючи дорогу.
- Жв́анка. І. Живиця; жують її хорі на груди; вона добрий лік.
- Жельзізниця, цьі. К. Ор. Залізний боляк.
- Женьу́х, а, и. К. Ор. Що жениться.
- Жёрдка⁺. Пав. Попругина.
- Жерд́ити. Пав. Попругити.
- Жерсткий. Ступниця. Бистрий.
- Жерун, жерунка. Охр. Fresser.
- Жесткий. Охр. Снігіще жесткий. Зараз не згине, гострий. Бл. Жестка мова, Храплива мова.
- Живе́ць, жеве́ць. Охр. Мотузник, сукаючи мотуз, робить в однім кінці живець. тобто діру, що в неї задівається другий кінець. Peŧlica.
- Живина. Охр. Żyjątko. Lebewesen. Ст. К. Животі́нка.
- Жіво. І. Дуже, нпр. живо тепло. Яв. Жіво⁺, живийко. Скоро, дуже скоро.
- Живовáти. Яв. Охр. Живити. „Люде живують свині по чужихгородах“.
- Живіт, живітьа⁺. Охр. Життя. Życie.
- Животіти. Охр. Wegetować. Ледве жити.

- Ж и в ч и к. Яв. Охр. Мати лає сина р ó з в і д н ь а — р ó з в і д е н ь, що розвівся — словами: „Ж и в ч и к т и грає“.
- Ж и й т е. І. Живіться, споживайте (страву).
- Ж і л а в и й⁺. Пав. Ціпкий, сильний, мускулистий.
- Ж и р о в а т и. Охр. Шукати жиру. І. Ж и р. Бучина; буккові оріхи, буква.
- Ж и т и і з з а ч о г о, і з з а к о г о. Охр. „Я і з з а т о г о п о л ь а ж и т и н е б у д у“. *Żuć z czego.*
- Ж і н н и к, а. К. Ор. Бабинець у церкві.
- Ж і н ь к а, з в і н ь к а. Яв. Чорна корова.
- Ж м е н ь а́. І. Сніпок при пошиванні будинків, звязаний зо зрізаного, грубшого боку.
- Ж м і к а т и⁺. Ст. К. Охр. Полоскати й натирати шмаття. Яв. „Терети шмаття в руках, коли переться“.
- Ж м е н ь а, Ж м і н к а. Охр. Більша й менша пригорща.
- Ж о в н а́⁺. К. Ор. Дятель. *Dzięcioł.*
- Ж о в т о р о д о к, д к а, д к и. *Emberiza citrinella.* *Der Goldammer.* Ст. К. Яв. Ж о в т у́ р к а. Жовтавий птах. Ч. Жовтобру́х.
- Ж о л о б а н ь і. Пав. Місцевина.
- Ж о л о б е́ ц ь⁺. Ц. Усяке вижолоблення.
- Ж о л о б и ц ь а⁺ ц ь і. К. Ор. Поперечна, груба плениця в стайні згортати обірник.
- Ж о́ н а. І. Заміжня жінка. К. Ор. *Ж о н а́, plur. Ж о́ н и.* Дзв. гор. Ж ь о́ н а в к у т у п а́ л а. Жінка вродила дитя. Ж ь о́ н а н а ч ь а с а́ х. Жінка близька злогів. Михновець: Ж ь о́ н а з а т о п і л а і п р а́ ж ь и т с и б і б... Анця Пашьовичь, Грозівка. 2. X. 34.
- Ж р і д л о. Яв. *Żródło.*
- Ж у б р у в а́ т и. Пав. Молоти; товкти логазу.
- Ж у р. Яв. Ж у р а́, ж у р б а́.
- Ж ь а б и р і н ь а. Жабориння.
- Ж ь а б і я ч ь і к о р и́ т ь а т а. Два черепки скорупи, що в них зложена змінна жуберниця. *Anadonta mutabilis.* *Die Teichmuschel.*
- Ж ь а́ д н о. Пр. „Там у Гамирїцьї со́ли ни ж ь а́ д н о. І с і в а і біла, ч ь и р в о́ н а — я к о́ ї з а б а́ г н е т е“. В. Ткачишин. 31. III. 35.
- Ж ь а д ь і г и. Не мати. „Т ь і с ь н ь а́ к ж ь а д і т ц ь і л и й р і к л і ж ь к и м о л о к а́.“ Яв. Ж ь а д ь і г и.
- Ж ь а б о н ь і т и⁺. Пав. „Д ь і т и ж ь а б о н ь а́ т“.
- Ж ь а д н і й⁺. Пав. Голодний; спрагнений.
- Ж ь а л и в ь а́ н и к, а, и. Кропивяник; мішок з кропивяного полотна.
- Ж ь а́ л у в а т и. Волосатий. Шкодувати. „Б о г а́ т о г о н и

- треба жьáлувати“. Федір Ленко. З. Х. 34.
- Жьáльа, лы. Жінка, що жне.
- Жьáльісний⁺. Пав. „Жьáльібний“ Охр. Жалістний. Що все жалується. Яв. Жáлісний.
- Жьáльість⁺ Пав. Жаль.
- Жьáльітисья. Нарікати, висловлювати перед кимось своє горе.
- Жьáморити, Пав. Гаморити. „Дьіти жьáморьат“.
- Жьбўрь. Пав. Горбок на збочу гори. Охр. Жбирь. Коли два однонапрямні потоки високочуть так землю, що вчиниться дві поточини, а між ними горбок, його називають жбирь. Див. Знос.
- Жьвати⁺. Пав. Жути. К. Ор. Гризти зубами (багрінку).
- Жьужьáти. Ждати. І. Жди - ка. Пожди - но, чекай - но.
- Жьивій огінь. Волосатий. „Букóвий патік при дверьóх; на ньóго закладали мóтуз і тьігали, пок там са ни розпеклó. Клáли порохнó, то са їмíло, що бíло щьáсьтьа“.
- Жьівний чьитвїрь. Страсний, великий четвер. „В жьівний чьитвїрь по вицьїрьн ходів Христóс по всьїй зїмли“. Пав. Жївний чїтвїрь.
- Жьїжья⁺, жьїжька⁺. Пав. Огонь. Мати, гріючи мале дитя при огні, а до того забавляючи його, щоб не плакало, приповідає: „Горит жьїжька, слимакова хижька“.
- Жьильізко, а. Зўбила (К Ор.).
- Жьильізний. Залізний.
- Жьинїтва, и. Женитьба.
- Жьинтїцьа⁺, цьі. Сирватка по овечому молоці.
- Жьїньатсьа разóm - хлопйáнка і шьльахтьáнка. Ньай бўде, хто хóчье. Пр. В. Ткачшин. 31. III. 35.
- Жьїрибїйкї. Палочки, подібні до „заньісók“ у ярмі, з боку кросен, щоб „бёрдо стояло в йидньі цьіли, обїсьа ни стикало, áни розшьїрьало.“
- Жьїрибїйá, бїáти, бїáта. Михновець. Лоша Анцьа Пашьóвичь, Ѓрозьївка. 2. X. 35.
- Жьїринькотьїти. Робити рух; стукотїти.
- Жьїтницья, цьі. Місце, де було жито, стерня по житї.
- Жьовтьáчька, и. Жовтачка. Gelbsucht, Яв. Жовтáнья.
- Жьолóбїни. Вижолоблення, розколини в скалї.
- Жьолóбнїцьа, цьі. Рівчак, рївець серед помосту в стайні. І. Жолóбнїцьа. Дїра, витята в покладенїй платві, що на неї кладуть уже повалу. Желех. Ausgehóltes Holzstück auf dem

- Kamm (First) des Bretterdaches, Rinne.
- Жьорных. „Гучьало, як би в жьорных молóв“.
- Жьорньанка. Волосатий. Палочка, що порушає „вирьхньак“ у жорнах. Ст. К. Жорнівка. Вербяни ad Яворів. Мелюх.
- Жьрúдло, а. Волосатий. Джерело. М. Мощичь. 4. X. 1934.
- Жьурó журéнна! Шумячий. Жьурá тья найшла? Вже тобі це на оці?
- Жьурьчьáти. Пав. Потьік жьурьчьйт.
- Жьадén, plug. жьадньі. Яв. Żadny. Begierig.

З

- За. Охр. „За тебе говорять“. „За тобов гльадають“. Свен Обі ни біло за-гнів“—не ображаючи вас. За водов, дорогов — у значенні напрямю. Дц. Лб. За плаєм. За дорогою. Пр. За Льітóвищья прийшли... За сóткум капúсти зьів і ни бив сійтий. За Биськід вóзьмут. В. Ткачишин. 31. III. 35.
- Дзв. Гор. За сьвóйим пóводом. По сьвóй волі. Пр. За Млинóm. За Костишьакáми (поле). М. Ткачишин. 12. XII. 1934.
- Забáва. Бл. Zwłoka. Без забáви. Bezwłocznie.
- Забалагúрити—забалакати, заговорити.
- Забалагúритисьє. Ст. К. Забутися, заговоритися. Бл. Забарагулитисья. Залишитися.
- Забардúчити. Пав. Закурити люльку (гумористичне).
- Забвений. Охр. „Забвена душа, забвена“ — жалується мати перед донькою, що відвідала її давно.
- Забезрьáдити. Не кермувати; не робити жадного ладу. „Нáшнь рáднь забезрьáдили зи всім: і з громадським лысом і з ксьендзьіськым і з цирьковйов“.
- Забетéгнути. Пав. Упасти на силах.
- Зáбирижьа. Береговаті місця. „Тáди ни поїдеш, бо вилікі зáбирижьа“. Пав. Беріжок, запора.
- Забискідци. Люди з закарпаття. Пав. За Бескід, за Бескідом, з за Бескіду. Вислів, що його вживають на означення полудневої сторони хребта гір. Забескідце. Пр. За Биськід. Забиськідци.
- Зáбити. Вдарити, зранити. Охр. Тяжко бити. Забити на смерть. Усмертити. Zabić. Tödten.
- Забігати. К. Ор. Сани

- забігають. Забігат. Забігати всьа́кі розу́ми. Братися до всього. „Лу́цьо забіга́т усьа́кі розу́ми, га́дат, що лёгкий хлі́б найдé“. Забі́йня́. Бл. Бійка. „Така забі́йня́!“
- Заблива́те дере́во. І. Зарубане, або взагалі затяте ножем дере́во, що потім заросло.
- Забогатьіти. Волосатий. „Цисте, ягомосту́ню, забогатьіли? Ци пе́те дащо́? Я цы́лій вік пю, типі́р ни є. Ро́зривка та́ка“. Федір Ленко. З. Х. 34.
- Забольіти⁺, захоріти. К. Ор. Захорувати.
- Заболотья́нити. Заболотити.
- Заборонья́ник, а, и. Волосатий. „Ланцо́к, що до нього прикапчу́єса о́рчик“. М. Мо́щичь. 4. Х. 34. Пр. За́боронья́ник.
- Заборсу́читисья. І. Загніватися, надутися на кого.
- Заборчье́ний. Волосатий. Проверчений. „Кінці пова́ли заборчье́ні.“ М. Мо́щичь. 4. Х. 34.
- Забуртіти, буртіти. Бл. Вн. „Забуртит (нагряне) вода тай забере колопні, шчо сья намочуют“.
- Забушьтува́тисья. Пав. Замкнутися.
- За́вал. Ц. Завала. Пав. Зава́ла⁺. Груба хмара. „Сонце зайшло в зава́лу, буде дощ“.
- Завалі́дорога. Яв. Чоловік, що кожному на заваді.
- Зава́лина. Охр. Місце, де провалилася земля. Пр. Місцевина (поле). Над Зава́линов (поле). М. Ткачешин 12. XII. 34 Яв. Зава́лина. Zapadlina.
- Завальніста зима — зима з великими снігами.
- Завальнісгій. Пав. Великий, а тяжкий ходом.
- Зава́ра, и — спекота, горяч.
- Заварованка. І. Бандаж на пропуклину.
- Заваровати, заварити, предохранити. Охр.
- Завбільшькй⁺. Пав. Ростом великий, як...
- Заввїдьіти. Доглянути; привидітися. „Богачь, що очьіма заввїдит, за тим біжьіт“.
- Завдава́ти, завдати. Яв. 1) Aufladen. 2) Завдати кому злоді́йство — посуджувати за злоді́йство.
- Завда́ти до су́ду, на ті́рмін, у провізо́рію — заскаржити...
- Завда́тисья ме́джьи лю́дйй. Шукати суду, правди в лю́дей.
- Заверече́и. К. Ор. Докинути, підложити. „Треба заве́рече́и дров до печі“.

- Заверечьисья. Виручитися. „Ни є сья ким заверечьи.“
- Завертати прáво, суд — рекурсувати; на ново починаги „правотітисья“ у тій самій справі.
- Завертїще. Охр. Місце, де вітрова течія дує й повертається назад, тому там збіжжя поскручоване.
- Завірше. Охр. Яв. Місце за верхом.
- Завершьєний — закінчений.
- Завершити.⁺ Охр. Копицю сіна; дати над чимось вершок.
- Завєв.⁺ Ол. Дучимінська. Болехівщина. Зімлів.
- Завидьія. Що любить заходити в бійку.
- Завіривсья на мене — забурився на мене.
- Завирьўшити. Творити заверюху, хуртовину.
- Завіснути на щось — міцно бажати чогось. Пав.
- Зависну́ти на когось — мати когось за во рога.
- Ой зависли воро жьїйки,
Зависли, зависли,
Та ни сходит ко ханьїико
Ни зга́дки, ни змисли.
- Завистувати. І. Завидовати.
- Завите дерево. Міхн. Закручене дерево.
- Завітка⁺. Пав. Покритка.
- Завід⁺. Охр. Ст. К. „Там такий завід, що по по мершім!“ Голосний плач, ридання. Заводіти. Важко, голосно ридати.
- Зáвід Старання. „Би сья по йиднїм за́води зайшло“.
- Завідати. Бл. Довідатися.
- Завідім. І. „Коби я бив знав“.
- Зáвідь. Пав. Гальоп. „В за́відь коньом“.
- Завірити кого⁺. Охр. Ст. К. Upewnić, przekonać. Glaubig machen, überzeugen.
- Завіритисье. Ст. К. Бокувати від кого, виявляти гнів на обличчі.
- Зáвірь. Робити окремиї загін, протилежний до інших, щоб невшкоджувати сусідньої цáрини кіньми або волами.
- Завіря́тисья. І. Пускатися до бійки з ким.
- Завісити, сья⁺. К. Ор. Повіситися.
- Завічіти. І. Пророчити; заповідати наперед, що стане́ться. Пав. За́вічьати⁺. Віщувати.
- Заводьія. Яв. Wirrwarr. Заколот, також pomen agentis.
- Зáволока⁺. Пав. Зайда.
- Зáвори. І. Ворота в коша рах, на полонині, де заганяють худобу на ніч.
- Заворозье. І. Короткий ремінець, що ним зшивають і стискають ходаки. Пр. Воронка.

- Заворотністе вино. Свен.
 Завороть голови. Охр.
 Zawróót. І. Чад, загар у хаті.
 Завпасáти. Заперезати
 То я пасав сиві воли,
 то пасав, то пасав,
 Щé ми дывки доганьяли,
 щом сьа зле завпасав.
 Дидьова. В. Костів.
 Завтра, позавтра, позавтра.
 (Охр.)
 Завязати кому світ. Охр.
 „Ти, непотрібе! Завязавесь ми світ“ — воркоче жінка на чоловіка.
 Завйáзьа. Завязани, завязання.
 Яв. Завя́зьє (підліг).
 Положення підвалин і підліг (не Fussboden) під хату,
 що будують її. Коли завязують підлоги,
 тоді посвячують їх і частують людей.
 Це найменують завязини.
 Пав. Завйáзьа. Зародок.
 Зага́дувати. Волосатий. Ставити гагадки.
 З. Х. 34. Федір Ленко.
 Зага́ений. К. Ор. Занятий.
 Заганя́йло. Ц. Згірдна назва заганяча.
 Заганя́ти. Посилати. „Зажьеньіт по Фédора,
 ньяй іде в село“.
 За́гар⁺. Ст. К. Чад. Жк. З. Загаріти.
 Зачадіти. „Позлазьіт бубні з печьї,
 бо загаріте“. Пав. За́гарь
 За́гартка. Пав. Одяг.
 Зага́йтисьа⁺. Пав. Забаритися.
 Загі́кавий — гикавий.
 Загірй́патик. Охр. Zerp-suj majster.
 Загірй́ти⁺. І. Запропастити,
 згубити. Яв. Загірй́ти,
 згірити—подіти, згубити.
 Загістьє. І. „Бити в загістьє“ —
 бути поза домом.
 За́глада — загла́да. „Днись сьвітови
 за́глада“.
 Загла́дити⁺. Макс. „Загла́див ми
 ґрунт“ — зіпсував, затратив.
 18. IV. 32. Федько Бутило,
 Грозьова. „Загла́див півтретья
 тисьачї“ — стратив,
 змарнував. Михайло Шемердяк.
 Старий Самбір. 30. III. 1932.
 Заглі́пнути. І. Умерти. Ст. К.
 За́ліпнути.
 За́глу́пати. Охр. Яв. Дитина
 плаче, а мати дає їй якусь
 забавку, щоб заглу́пати її,
 відвести від плачу.
 Заглу́паніна — забавка.
 Заглу́пити — задурманити.
 За́глупка, и. дурманення.
 За́глу́патисьа. Задурманитися.
 За́гна́ти. К. Ор. Дзв. Гор. Гн.
 Післати.
 За́годи да́вати — вигоджуватися,
 вислугуватися.
 Заго́дити — заждати. „Кобї ми
 схотьїв заго́дити, то би ми
 велику вїгїдь зробїв“.
 Заго́дітисьа. К. Ор. Погодитися.

ERRATA:

Стор.	2	вірш	5	згори:	слідній	має	бути	спідній
„	3	„	12	„	більшого	має	бути	більшого
„	10	„	4	„	письменик	має	бути	письменник
„	10	„	8, 9	знизу:	„Українська Загальна Енциклопедія.	має	бути	„Українська Загальна Енциклопедія“.
„	11	вірш	12	знизу:	Михола	має	бути	Микола
„	15	„	1	згори:	газда	має	бути	газда
„	15	„	1	згори в нотках:	складається	має	бути	скла- дається
„	17	„	2	знизу:	Жодіт	має	бути	Ходіт
„	17	„	6	знизу:	панизують	має	бути	нанизують
„	21	„	12	знизу:	барони	має	бути	борони
„	31	„	6	знизу:	(Табл. 1. II. 12)	має	бути	(Табл. II. ч. 12)
„	32	„	3	згори:	(Табл. ч. 11)	„	„	(Табл. II. ч. 11)
„	37	„	4	знизу:	„Щипавні граблі“	має	бути	„Щи- нявні граблі“
„	38	„	16	знизу:	„Кіса“	має	бути	„Кіся“
„	48	„	5	знизу в нотках:	сноповъ	має	бути	сноповъ
„	70	„	7, 8	знизу:	„латинський	має	бути	„латинський“
„	72	„	10	згори:	з Тершавки,	має	бути	з Тернавки,
„	72	„	12	згори:	з Пояланиці,	має	бути	з Поляниці,
„	72	„	27, 28	згори:	народнього мистецтва	має	бути	[„Народнього Мистецтва“.

Видав Музей Тов. „Бойківщина“ в Самборі.
Редагує Колегія. За Редакцію відповідає д-р В. Кобільник.

З друкарні Йосифа Мецгера в Самборі.